

ຈົດວິທາຂອງຮະບບໍ່ຈຳນາຈີຍມ :

ຕຶກສາກຮັກສ້າງຫາຕີຂອງຈອມພລ ປ. ພິບູລສົງຄຣາມ

ແລລິມເກີຍຮົດ ພິວນາດ

ຄະະສິລປະສົດ ມາວິທາລ້ຽນຮຸມສາສົດ

๑. ພັດທະນາວການສຶກສາ

ນທຄວາມນີ້ ມີວັດຖຸປະສົງຈະເສນອສອງສົ່ງສຳຄັງຄື້ອ (၁) ການສຶກສາປາກງາກຮັກສ້າງຫາຕີການເມືອງໃນເຊີງຈົດວິທາໂດຍໃຫ້ທຸກໆງົງຈົດວິທີເຄຣະໜ້າ ແລະ (၂) ທຳມະນາຄາໄຈລັກສະກະການປັກປະງານແບບຈຳນາຈີຍ ທີ່ເກີດຂຶ້ນບ່ອຍຄົງໃນສັກນຳໄທ ໂດຍພິຈາລາຍາຮັກສ້າງຫາຕີການສົມມືແຮກຂອງຈອມພລ ປ. ພິບູລສົງຄຣາມ ເປັນຕົວຢ່າງ ສົ່ງແນ້ວຈະມີການສຶກສາການເມືອງການປັກປະງານຂອງສົມມືນໝູ້ໄໝ່ມີນ້ອຍແຕ່ນທຄວາມນີ້ຈະເນັ້ນໃນແນ່ທີ່ຕ່າງອອກໄປຄື້ອເຮືອງຂອງຕົວມຸ່ນໜຸ່ຍ໌ເອງ (Human Factor) ທີ່ເປັນພົນສູານສຳຄັງຍ່ອຍ່າງທີ່ນີ້ຂອງການປັກປະງານທີ່ມີກົງກມອງຂ້າມ

ເມື່ອພູດສົ່ງຈົດວິທາຂອງຮະບບໍ່ຈຳນາຈີຍ ສົ່ງແຮກທີ່ເຮົາຕົ້ນພິຈາລາຍາຮົດ ບໍ່ມີການເກີຍວັກນັ້ນຈໍາຍທາງຈົດວິທາທີ່ໃນ

ແນ່ນ້ອງຈຳນາຈີຍໄດ້ວ່າມີສອງທັນະສຳຄັງແຕກຕ່າງກັນກ່າວກື້ອ ທັນະແຮກເຫັນວ່າຈົດວິທາໄມ້ຈ້າກໃຫ້ຄົມບົງນາຍປາກງາກຮັກສ້າງຫາຕີການທີ່ການເມືອງແລະເສຣະຮູກຈີ້ອ່າງຮະບບໍ່ຈຳນາຈີຍໄດ້ ແຕ່ອີກທັນະກຳລັບເຫັນວ່າ ໂດຍສ່ວນຮ່ວມແລ້ວ ຮະບບໍ່ຈຳນາຈີຍເປັນບໍ່ມີການຈົດວິທາໃຫ້ຈຳນາຈີຍ ອ່າງໄກກົດ໌ ແນວການສຶກສາຂອງເຮົາຕົ້ນທີ່ຕ່າງຈາກທັນະທົ່ງສອງ ເຮົາຕົ້ນຈໍາຍທາງຈົດວິທາແຕ່ເຮົາຕົ້ນເຂົ້າໃຈຮຽດນັ້ນຈໍາຍທາງຈົດວິທາແລ່ວ ເປັນສົ່ງທີ່ຄູກບັນໄປຕາມນັ້ນຈໍາຍທາງສັກນຳເສຣະຮູກຈີ້ ລັກທີ່ຈຳນາຈີຍເປັນບໍ່ມີການເກີຍວັກນັ້ນຈໍາຍທາງຈົດວິທາແລະການເມືອງ ແຕ່ເຮົາຕົ້ນເຂົ້າໃຈການທີ່ມັນຄຽບຈຳແນ້ວປະຈາບສ່ວນຮ່ວມໄດ້ບັນພົນສູານທາງຈົດວິທາ ສົ່ງທີ່ເຮົາຕົ້ນເກີຍວັກນັ້ນນັ້ນຈີ້ສົ່ງທີ່ໄຮ້ການຈົດວິທາຂອງລັກທີ້ນີ້ເອງ ທີ່ອີກລ່າວົກົນຍ້າງທີ່ນີ້ຄົວ ບໍ່ມີການຈົດວິທາຂອງຕົວມຸ່ນໜຸ່ຍ໌ທີ່ເກີຍວັກນັ້ນລັກທີ້ນີ້

๑. ເປົ້າຍບໍ່ເກີຍນາມຈາກແນວການສຶກສາລັກທົນນາໜີໃນ Erich Fromm, *Escape From Freedom*, (1941), (An Avon Library Book, 1966), pp. 231–232.

ອໍານັ້ນ ນທຄວາມນີ້ໄດ້ໃຫ້ທຸກໆງົງຈົດວິທີເກຣະໜ້າຂອງພຣອມມີເປັນແນວການສຶກສາດ້ວຍ.

ตรงจุดนี้ มีปัญหาสองอย่างที่ต้องพิจารณาคือ (๑) โครงสร้างอุปนิสัยของบรรดาประชาชนผู้สนับสนุนหรือเห็นดีเห็นงามกับลักษณะนี้ และ (๒) ลักษณะทางจิตวิทยาของอุดมการที่ทำให้มันเป็นเครื่องมืออันทรงประสิทธิภาพสำหรับคนพากันนั้น อย่างไรก็ตี ในการศึกษานัยทางจิตวิทยาของหลักการทางการเมือง เราต้องคำนึงอยู่เสมอว่ามิได้เป็นการพยายามตัดสินใจของหลักการนั้น และการพูดแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังหลักการก็ไม่ใช่เป็นการแสดงการตัดสินความสมเหตุสมผลและคุณค่าของหลักการด้วย ถึงแม่ว่าวิเคราะห์อาจช่วยให้เข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงของหลักการได้ดีขึ้น ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อการตัดสินใจคุณค่า

สิ่งที่การวิเคราะห์หลักการทางจิตวิทยาจะบอกเราได้ก็คือ แรงจูงใจที่ทำให้บุคคลสำนึกรึบสัมภានอย่าง และทำให้เขาแสวงหาคำตอบในแนวทางบางอย่าง ความคิดใด ๆ ก็ตามที่ไม่ได้ดำเนินตามร่องรอยของขั้นบรรณเนียมเดิมในทุกกรณี มากเป็นความคิดที่ลูกขับดันด้วยความต้องการและความสนใจส่วนตัวของผู้ที่คิด เป็นไปได้ที่ความสนใจบางอย่างก็มุ่งค้นหาความจริงแต่บางอย่างก็มุ่งทำลาย ถึงกระนั้น ในทางสองกรณี แรงจูงใจทางจิตวิทยาก็เป็นส่วนสำคัญในการบรรลุถึงข้อสรุปอันแน่นอนบางอย่าง ความคิดที่มิได้มีรากฐานอยู่ในความต้องการอันทรงพลังของบุคคลि�ภภาพ ย่อมมีอิทธิพลเพียงเล็กน้อยต่อการกระทำและชีวิตส่วนรวมของบุคคล

ในการวิเคราะห์หลักการทางการเมืองในเชิงจิตวิทยา เราจึงต้องจำแนกความแตกต่างระหว่างบัญชาส่องประการ เราจะศึกษาโครงสร้างอุปนิสัยของบุคคลผู้สร้างหลักการ (อุดมการ) และดูถึงลักษณะสัมданในบุคคลิภภาพที่มีผลต่อแนวความคิดของเข้า ตัวอย่างคือ เราต้องวิเคราะห์โครงสร้างอุปนิสัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพื่อหาว่ามีแนวโน้มอะไรในบุคคลิภภาพของท่านที่ทำให้ท่านคิดสร้างหลักการของท่านขึ้นมา ส่วนอีกบัญชาหนึ่งก็เป็นดังที่กล่าวข้างต้นคือการศึกษาแรงจูงใจทางจิตวิทยาของกลุ่มสังคม (ประชาชน) ที่พอกพาใจกับหลักการหรืออุดมการนั้น อิทธิพลของหลักการหรือความคิดใด ๆ ขึ้นอยู่กับว่ามันดึงดูดความต้องการด้านจิตใจในโครงสร้างอุปนิสัยของผู้ที่มันเสนอถึง (คือกลุ่มสังคมนั้น) ได้มากน้อยแค่ไหน เฉพาะความคิดที่สามารถตอบสนองความต้องการทางจิตวิทยาอันทรงพลังของกลุ่มสังคมได้เท่านั้น จึงจะกล่าวเป็นพลังผลักดันอันสำคัญในประวัติศาสตร์ แน่นอนว่าทางสองบัญชาคือจิตวิทยาของผู้นำและของผู้ตามมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด หากพิจารณาซึ่งกันในความคิดบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน ก็ย่อมหมายความว่าโครงสร้างอุปนิสัยของพิจารณาท้องมีประเด็นสำคัญ ๆ คล้ายคลึงกัน นอกจากนี้จากองค์ประกอบอย่างอื่น ๆ เช่น ความสามารถพิเศษของผู้นำแล้ว โครงสร้างอุปนิสัยของเขามักเป็นโครงสร้างบุคคลิภภาพของผู้ตาม

ออกมาก็ได้อย่างค่อนข้างชัดเจน เมื่อเปรียบกับบรรดาผู้ตาม เขาสามารถบรรลุถึงความคิดบางอย่างที่เด่นชัดกว่า ในขณะที่บรรดาผู้ตามของเขาก็พร้อมสำหรับความคิดนั้นในแบบอิสระ ข้อเท็จจริงที่ว่าโครงสร้างอุบัติสัญญาของผู้นำ แสดงลักษณะบางอย่าง (ที่มีอยู่ในโครงสร้างอุปนิสัยของผู้ตามเช่นกัน) ออกมาก็ได้ตรงไปตรงมามากกว่านั้น อาจเนื่องมาจากหนึ่งในสองปัจจัยต่อไปนี้ หรือทั้งสองปัจจัยประกอบกัน คือ (๑) ฐานทางสังคมของเขารอยู่ในสภาพที่เป็น “แบบอย่าง” ของบุคลิกภาพของกลุ่มผู้ตามโดยส่วนรวม และ (๒) ด้วยองค์ประกอบด้านการศึกษาและประสบการณ์ส่วนตัวของเขาราทำให้ลักษณะสันดานบางอย่างที่คล้ายคลึงกับของกลุ่ม ได้พัฒนาขึ้นมาจนถึงระดับเดียวกันกับลักษณะสันดานของกลุ่มซึ่งเป็นผลมาจากการสร้าง

ในการวิเคราะห์ถึงนัยทางจิตวิทยาของอุดมการสร้างชาติแบบ “รัฐนิยม” ของจอมพล ป. น. เราก็จะพิจารณาทั้งแต่ัวผู้นำและผู้ตามคือผู้สนับสนุนอุดมการนั้น เหตุผลสำคัญที่เลือกศึกษาอยุคของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองก็ เพราะความสำคัญของยุคดังกล่าวในประวัติศาสตร์ของเมืองไทย ทั้งด้านการเมืองและวัฒนธรรม นอกจากนี้ ท่านยังเป็นทั้งบุคคลใน “คณะราษฎร” ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการ

กำหนดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และเป็นทหารที่ปักครองโดยอาศัยอำนาจอย่างเด่นชัดในฐานะที่เป็น “ท่านผู้นำ” อนึ่ง การศึกษาเรื่องนี้ยังอาจช่วยเป็นแนวทางในการเข้าใจการเมืองไทยในระบบอำนาจนิยมของสมัยต่อมาด้วย เช่น ยุคของผู้นำอย่างจอมพล ฤษฎี ธนรัชต์

๒. จิตวิทยาของระบบอำนาจนิยม: ผู้ตาม

ขอเริ่มด้วยสภาพการณ์ที่ไปของยุคดังกล่าว เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามเข้าดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ฯพณฯ ท่านได้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีและต่อประชานอย่างชัดแจ้งว่า นโยบายสำคัญของรัฐบาลคือ การนำประเทศไทยเข้าสู่ความเป็นอารยประเทศ และโดยที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นสมาชิกคนหนึ่งของคณะราษฎรซึ่งเปิดศึก-ราชประชาธิปไตยให้กับเมืองไทย จอมพล ป. จึงมีความคิดผ่องใส่ในหัวใจว่า ตัว ฯพณฯ ท่าน เป็นผู้นำรุ่นใหม่ของประเทศไทยและมีภาระหน้าที่สร้างเอกลักษณ์ใหม่ให้แก่ชาติไทย^๔

เมื่อได้ทำการกวาดล้างศัตรูทางการเมืองด้วยการบัญญัติ ประหาร จำคุก และเนรเทศ ตลอดจนเข้าบัญญัติอำนาจบริหารในงานสำคัญของประเทศไทยไว้ทุกด้านจนเป็น “ผู้นำ” แล้ว ท่านก็เริ่มหันมาทำการ “ปฏิริคัมภีร์” ท่านเชื่อในความ

๔. แรมสุข นุ่มนนท์, เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วงกมล, ๒๕๖๑),

หน้า ๓๑-๓๒.

๕. เพลงอ้าง, หน้า ๓๒-๓๓.

คิดอย่างหนึ่งว่า คนไทยจะต้องมีวัฒนธรรมสูงส่งในสายตาของชาวโลก กระบวนการ “สร้างชาติ” จึงดำเนินไปอย่างรวดเร็ว รัฐบาลส่งงานออกมานิรูป “รัฐนิยม” ซึ่งถือสมอ่อนปภาคีตที่ประชาชนจะต้องพร้อมใจกันยึดถือปฏิบัติ มีการปลุกระดุมเพื่อสร้างความสำนึกทางชาตินิยม คนไทยสมัยนี้ได้รับการกระตุ้นเตือนอยู่ตลอดเวลาว่าต้นกำลังอยู่ใน “ประเทศไทยใหม่” ซึ่งกำลังพัฒนาไปสู่ความเป็นอารยะ จอมพล ป. ได้วางเบ้าหมายสร้างประเทศไทยใหม่ให้ยิ่งใหญ่ และให้ประชาชนชาวไทยเป็นผู้ “มีวัฒนธรรมดี มีศีลธรรมดี มีอนาคตดี มีการแต่งกายอันเรียบร้อย มีทักษะอาชีพดี และมีที่ทำมาหากินดี...”^๕

ถึงแม้เราจะต้องยอมรับภาพพจน์ทั้ง ๔ ไปว่า ในสมัย “เชื้อพันธุ์ชาติพันภัย” ซึ่งท่านพันธุ์นำมีบุญญาสนับพรัชพร้อมด้วยอำนาจและบริหารนั้นนโยบายสร้างชาติของท่านเป็นสมอ่อนปภาคีตที่คนต้องปฏิบัติตาม คนไทยทุกเพศทุกวัยต่างพากันเชื่อช่องสรรเสริญ สนับสนุนและทำตามท่านผู้นำ^๖ แต่ในการพิจารณาพื้นฐานทางจิตวิทยา

สำหรับความสำเร็จของระบบอำนาจนิยม เราจำเป็นต้องเริ่มด้วยการแยกกลุ่มคน คือ พวกรหัส เป็นพวกที่ยอมเข้าร่วมระบบโดยมิได้ทำการขัดขืนที่รุนแรงอะไร และก็ได้ยกย่องอุดมการและปฏิบัติการทางการเมืองของระบบ อีกพวกรหัส เป็นกลุ่มที่พร้อมจะเข้าร่วมกับอุดมการให้มีและรู้สึกผูกพันพอใจกับผู้ที่สนับสนุนอุดมการนี้ (ในที่นี่เรามิได้มุ่งพิจารณากลุ่มที่ต่อต้าน เช่น ขบวนการเสรีไทย)

พวกราประกอบด้วยคนสองกลุ่ม กลุ่มแรกคือบรรดาเจ้านายข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ พระบรมวงศานุวงศ์ และนักธุรกิจการค้าระดับสูงซึ่งมักทำงานติดต่อร่วมกับประเทศไทยทุกที่เข้ามาลงทุนในไทย (เช่นอังกฤษ) อาจกล่าวรวม ๆ ได้ว่าเป็นพวกราชชั้นสูงและชนชั้นกลางระดับสูงซึ่งมีฐานะทางสังคม—เศรษฐกิจเหนือกว่าและมั่นคงกว่าชนชั้นอนุในสังคม ทั้ง ๆ ที่คนกลุ่มนี้มีการรวมตัวกันภายในพวงของตนเป็นอย่างดี เมื่อเปรียบกับกลุ่มอื่น ๆ และพวกราชต่างก็ไม่พอใจที่จอมพล ป. เข้าร่วมส่งความกับฝ่ายคู่ปรับ

๕. เพ็งอ้าง, หน้า ๙๐

๖. เพ็งอ้าง, หน้า ๓๔.

๖. กรมโศสนาการ, ประมวลคำปราสาทและสุนทรพจน์ของ พลฯ ท่าน จอมพล ป. พินุสลงกรณ์, (๒๔๘๕), อ้างใน เพ็งอ้าง, หน้า ๓๓.

๗. เพ็งอ้าง, หน้า ๗๓.

แต่ก็ไม่ได้แสดงทำท่าที่ต่อต้านอันแข็งข้นนี้ การขัดขืนเล็กๆ น้อยๆ ของพวกรเข้า จึงก่อปั่นหยาหกันระบบอย่างมาก เมื่อพิจารณาในแง่จิตวิทยาความพร้อมที่จะยอมจำนนต่อระบบดูเหมือนจะเนื่องมาจากความเห็นอ่อนหน่ายและต้องการปลีกตัวโดยปล่อยให้เรื่องราวผ่านๆไป นอกจากนี้ยังมีบ้างข้อนึง ประกอนอีก การเมืองไทยหลังสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง๒๔๗๕ เกิดวิกฤตการณ์บ่อยครั้ง มีทั้งการรัฐประหารและกบฏฐานะของกลุ่มผู้มีอำนาจจากสมัยเก่าคือกษัตริย์และพวกรเข้ามายึดินทร์ ถูกก้าวราชบัลลังส์มาก^๙ และยังเคยถูกห้ามไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองโดยระบุ

๘. ห้ามอย่างเช่น เมื่อรัฐบาลปฏิวัติวัฒนธรรมโดยให้ส่วนหมาก รัฐบาลให้ส่งเจ้าหน้าที่ไปเพื่อสมเด็จพระศรีสรรินทร์ฯ พระบรมราชเทวี พระพันวัสดุสถาบันยิการเจ้า ขอพระราชทานให้ทรงสามพระมาลา และจะขอพระราชทานฉาภพธงชัยปอออกไปเป็นหัวห้องตัวอย่าง ก็ถูกกว่าว่า：“ทุกวันนี้ จนจะไม่เป็นหัวห้องก้าวเองอยู่แล้ว นี่ยังจะมายุ่งกับหัวห้องหือก...ไม่ได้ อย่างจะให้ใส่ก็มาทักหัวไปปังแล้วใส่เอาเองก็แล้วกัน” ใน เพ็งอ้าง, หน้า ๕๓.

แล้วอีกรัชหนึ่ง เมื่อรัฐบาลถือการเบี้ยบเบี้ยนกับการทรงชื่อ ทางการห่วงไว้เลยไปถึงพระนามของพระพันวัสดุสถาบันยิการเจ้าว่า “สว่างวัฒนา” เป็นชื่อชาย ให้ไปปุ่มเกล้าฯ ถวายคำแนะนำให้ทรงเปลี่ยนชื่อสมเด็จฯ ทรงกร้าวถ้อยความแค้นพระทัยว่า：“ชื่อฉัน ทูลหนม่อง (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) พระราชทาน ห้ามทรงทราบคิว่าฉันเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย”， เพ็งอ้าง, หน้า ๖๐.

องั่น ไม่มีกราพร้าวคำหนาดกยอกเลิกบรรดาศักดิ์ขันนางคำแทนงั่ว่างๆ ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระบรมไราโลกนารถแห่งกรุงศรีอยุธยาด้วย. ดู เพ็งอ้าง, หน้า ๖๐.

๙. หนังสือพิมพ์สมัยนั้นได้บริการกษัตริย์ (เช่น ร.๗) และเจ้านายอยู่เสมอ จนหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เคลมลิเมล์ฉบับที่ ๖ ตุลาคม ๒๔๗๖ ได้ลงพิมพ์บทความโถกโถกว่า：“ตั้งแต่เปลี่ยนการปกครองมา ถูเมืองเจ้าเป็นบุคคลจำพวกหนึ่งที่ถูกบริการมากกว่ากษัตริย์ ... แท้จริงตามรัฐธรรมนูญของเราเป็นร้อยลัลลิศก์เพรำมีพระมหาภัยที่เป็นประมุขของชาติ แท้จร้าก็พากันจงเกลียดชังและปล่อยให้หนังสือพิมพ์บัววิภาณเจ้าอยู่ทุกว่าทุกวัน รัฐธรรมนูญของเราจะมีความปลอดไปหรือ ... หรือจะเปลี่ยนกันให้เป็นรีบบลิกันแท้ๆ ที่ว่ากันออกมานี้เสียให้ขาดแจ้งเลิก ที่กว่าจะมัวทำกริยาปากว่าทำข้อบัญญัติทำไม่เล่า”。 อ้างใน วิชยสุวรรณรัตน์, “การปฏิวัติ, รัฐประหาร และกบฎหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕”, ใน ชัยอนันต์ สมุทรณ์ ละกนอันฯ, สัตว์การเมือง, (กรุงเทพ, ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๙๙.

๑๐. เพ็งอ้าง, หน้า ๙๐.

“ในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากกลุ่มเจ้ายังไม่ยอมรับความชอบธรรมของการปกครองโดยคณะกรรมการราษฎร เช่นเดียวกับพวกร้าวซึ่งการทั้งทั้งสอง และพลเรือน รวมถึงสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎร ที่เคยถูกขัดขวางการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคของพระยามโนปกรณ์นิติราดา^{๑๐} ประกอบกับการที่จอมพล ป. ใช้ความรุนแรงขัดกับกลุ่มนี้ ไม่เห็นด้วยกับตนดังกล่าวแล้ว สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบทางด้านจิตใจต่อคนกลุ่มนี้ พวกร้าวซึ่งคุกคามก่อให้เกิดความหวั่นเกรง ทำให้แม้จะมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับสูง (หรือ

อีกนัยหนึ่งคือ มีทรัพยากรทางการเมือง) แต่ ก็ไม่อาจขัดขืนได้จริงจัง^{๑๐}

คนอีกกลุ่มนหนึ่งในพวกแรก ซึ่งทั้งไม่สนับสนุนและต่อต้านระบบใหม่อย่างแข็งขัน คือ พวกคนชนต่า คนกลุ่มนี้หมายถึงบรรดาผู้ใช้แรงงานทั้งกรรมกรและชาวนา เนื่องจากคนพวกนี้ได้ประสบบัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างรุนแรง จึงทำให้เห็นว่าไม่อาจเข้าร่วมอยู่ในกลุ่มผู้สนับสนุนอุดมการแบบใหม่ได้อย่างเต็มที่ รัฐบาลไทยในช่วงก่อนสมรภูมิโลกครั้งที่สอง ไม่ได้สนใจกับสภาวะที่ไม่แจ่มใสของผลิตทางเกษตรของประเทศไทย และมิได้กระทำสิ่งใดที่สำคัญเพื่อกระจายเศรษฐกิจให้ รวมถึงการผลิตทางอุตสาหกรรมทั้ง ๆ ที่เศรษฐกิจของชาติในช่วงนั้นนั้นอยู่กับการผลิตข้าวเป็นสำคัญ งบประมาณรายจ่ายของรัฐบาลก็เน้นในทางนึ่องกันประเทศไทย และการบริหารทั่วไป ไม่ใช่การพัฒนาเศรษฐกิจ และรัฐยังเรียกเก็บภาษีที่ดินและภาษีรัชชปการซึ่งเป็นภาระอย่างยิ่งต่อชาวนา ในขณะที่ใน

ระบบเช่นนี้ บุคลาชลสูง และพ่อค้า (คนจีน) ไม่ต้องรับภาระภาษี^{๑๑} นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาภาพส่วนรวม เราต้องยอมรับความจริงอีกอย่างหนึ่งว่า ระบบเศรษฐกิจไทยยังอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างระบบศักดินาภิรัตน์ทุนนิยม ยังมีการผูกขาดโดยกลุ่มนayeaythun-ชานชันสูงอยู่ หรืออาจเรียกว่าเป็นระบบกึ่งศักดินาภิรัตน์ในเมือง จากมีอิทธิพลของต่างชาติครอบงำอยู่ด้วย และระบบเศรษฐกิจของไทยมิได้อื้ออำนวยต่อการสร้างความเป็นธรรมในสังคม^{๑๒} สภาพทางเศรษฐกิจเช่นนี้ทำให้ไทยเข้าสู่สังคมโลกครั้งที่สองด้วยภาวะง่อนแง่น ดังนั้น จึงไม่น่าประหลาดใจที่ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้แต่งตั้งປະชาติอย่างตรงไปตรงมาว่า ภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยกำลังทรุดเต็มที่^{๑๓} และสภาพการค้าในเมืองไทยซับเช่า ภาวะการครองชีพของประชาชนลุกกระทbab เทื่อนมาก นอกจากนี้ กองทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยยังทำให้สถานการณ์ทรุด-

๑๐. คูเปรียนท์ยัน แอกสุข นุ่มนนท์, เมืองไทยสมัยสังคมนิยมโลกครั้งที่สอง, หน้า ๘๐.
๑๑. เกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจของไทยสมัยสังคมโลกครั้งที่สอง โปรดคู ฉัตรพิทย์ นาดสุภา, พัฒนาการเศรษฐกิจประเทศไทย, (พะนก : โรงพิมพ์วิทยากร, ๒๕๑), บทที่ ๒. รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระดับวัชรัตน์, (กทม : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๑๙๓-๒๐๐. แอกสุข นุ่มนนท์ เมืองไทยสมัยสังคมโลกครั้งที่สอง, บทที่ ๔. David A. Wilson, *Politics in Thailand* (Ithaca, New York: Cornell University Press, 1966), ch. 2; James C. Ingram, *Economic Change in Thailand Since 1850* (Stanford University Press, 1955).
๑๒. คุกการศึกษาเรื่องนี้ใน รังสรรค ชนะพรพันธุ์, (รูบรวม), สังคมกับเศรษฐกิจ, (กทม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑), ภาคที่ ๔. สำหรับเรื่องราวของระบบทุนนิยมในเมืองไทย คุณศรีภพ นาดสุภา (บก.), วิพัฒนาการทุนนิยมไทย, (กทม : สารศึกษาการพิมพ์, ๒๕๒๓).
๑๓. แอกสุข นุ่มนนท์, อ้างแล้ว, หน้า ๑๙๐.

หนักขึ้น เพราะบังคับซื้อข้าว อาหาร และของใช้จากพ่อค้าไทยไปเลี้ยงพวกรตนที่ประจำอยู่ในพม่าและมลายูในราคางานกว่าต่ำๆ ค่าญี่ปุ่นกว้านซื้อเม้มกระหั่งวัว ควาย ที่ชาวนาใช้ไถนา ทำให้สินค้าจำพวกของใช้ประจำวัน พวกรากชาโรมาน้ำมันหมู สบู่ แบงข้าวเจ้า ไม่มีจำหน่าย แม้แต่พัสดุก็ถูกเป็นอาหารพูมเพื่อย คนธรรมดามิ่งมีบัญญัช้อรับประทาน และเนื่องจากญี่ปุ่นยึดรัฐไฟไทยไปใช้ลำเลียงทหารและอาวุธ ทำให้การขนส่งสินค้ายากลำบาก คนตามต่างจังหวัดเดือดร้อนหนัก เพราะต้องซื้อของราคาแพงขึ้นของชนิดเดียวกันที่ขายในกรุงเทพฯ และในต่างจังหวัดราคาต่างกันมาก เช่น ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ราคากลีอในกรุงเทพฯ ตกถังละ ๖ บาท แต่ที่ลำปางราคาสูงถึงถังละระหว่าง ๑๙๐ และ ๒๐๐ บาท^{๑๕} เมื่อรัฐประสบบัญชาทางการเงิน ก็หาทางเพิ่มรายได้โดยออกพระราชบัญญัติฉบับต่างๆ ที่เพิ่มภาษีอากรจากราษฎร ทั้งทางตรงและทางอ้อม

นอกเหนือจากบัญชาทางเศรษฐกิจหลายประการแล้ว สภาพสังคมสมัยนั้นก็เสื่อมโทรมไปด้วย เกิดการค้าต่ำๆ มี การกักตุนสินค้าและ การฉ้อราษฎร์บังหลวง สาเหตุใหญ่อยู่ตรงที่ญี่ปุ่นยินดีรับซื้อของทุกชนิดจากพ่อค้าโดยให้ราคางาน พ่อค้าก็พอใจขายให้ญี่ปุ่น เพราะได้เงินมาก ถึงกับมีความเชื่อกันในขณะนั้นว่า “ยิ่งทุจริตรัฐมากเท่าไร ยิ่งร่ำรวยมากเท่านั้น”^{๑๖}

๑๕. เพ็งอ้าง, หน้า ๑๕๑-๑๕๒.

๑๖. เพ็งอ้าง, หน้า ๑๕๘.

ยังมีแรงจูงใจบางอย่างที่ดึงดูดให้คนเข้ามาระบบเผด็จการของจอมพล ป. ซึ่งมีผลให้แม้แต่คนที่ไม่พอใจกับระบบก็ถูกบันทึกเรื่องจูงใจที่จะคัดค้าน สาเหตุสำคัญคือ เนื่องจากการรัฐบาลของฯ พม่าท่านได้กลับกล้ายเป็น “ประเทศไทย”. พระคริสต์มีองค์นึง ถูกกลัมลัง ประกอบกับการปลุกระดมความสำนึกรื่อง “สังคมใหม่” โดยใช้ระบบรัฐนิยมซึ่งมีท่านเป็นผู้นำ ออกคำสั่ง “ปฏิรูปนารถรัฐ” คำสั่งนี้มีขอบข่ายแนบแต่เรื่องกิจวัตรประจำวันของประชาชน, การแต่งกาย, หน้าที่พลเมือง ไปจนถึงการใช้ชื่อประเทศไทย การเรียกชื่อชาวไทย และการสร้างชาติ เมื่อพิจารณาทางจิตวิทยา ระเบียบ “รัฐนิยม” นี้ มีผลกระทบต่อกลุ่มรัฐสึกนิกิตะของบุคคลมาก มันก่อให้เกิดความรู้สึกว่าการต่อต้านรัฐบาลหรือ “ท่านผู้นำ” หมายถึงการบีดขังตัวเองอยู่นอกชุมชนไทย ซึ่งสำหรับคนทั่วๆ ไปนั้น ดูเหมือนความรู้สึกที่สุดจะทนทานอย่างหนึ่งก็คือ การที่ตนมีได้อยู่ร่วมกับกลุ่มใดๆ หรือตนไม่มีพากเพียร อาจมีคนจำนวนไม่น้อยที่ไม่เห็นด้วยกับหลักการแบบอำนาจนิยมนั้นอย่างมาก แต่ถ้าเข้าใจเป็นต้องเลือกรห่วงการอยู่โดยเดียวกับการรู้สึกว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของ “ประเทศไทย” คนส่วนมากจะเลือกสิ่งหลัง เรายังสังเกตได้ว่า หลายคนที่ไม่สนใจระบบแบบนี้ ก็ยังคงมีอยู่ อาจมาจากความวิจารณ์ของคนต่างชาติ เพราะเขารู้สึกว่าการโฆษณาต่орะบบที่นี้คือการโฆษณาต่�建泰

ความหวั่นเกรงการแยกตัวอยู่โดดเดี่ยวและความอ่อนแอกของหลักศีลธรรมแบบสัมพัทธ์ (moral relativism) ได้ช่วยให้กลุ่มบุคคลได้รับการคัดล้อตามจากประชาชนเมื่อพากเข้ายึดอำนาจราชวังไว้ได้ในยุค “สร้างชาติ” ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม การปลุกกระดมและโฆษณาชวนเชื่อได้กระทำอย่างเป็นผล คนไทยทุกคนต้องยกย่องและรับคำสั่ง “ท่านผู้นำ” หนังสือพิมพ์ทุกฉบับ มีหน้าที่รับสนองบัญชาจากเบื้องบน ค่อยโฆษณาให้ประชาชนรู้จักและนิยมชมชื่นท่านผู้นำผู้มีพระคุณ ด้วยการลงคำขวัญต่าง ๆ ติพม์ลงบนหน้าแรกของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับและทุกวัน นอกจากนี้ ทางการยังซักชวนให้บ้านเรือนทุกหลังประดับธงชาติไทยเพื่อแสดงถึงความภูมิใจในชาติและรวมประเทศเคารพรักปฐปของท่าน เห็นได้ชัดว่า เรื่องเหล่านี้มีส่องแง่คิดคู่กันอยู่เสมอคือ รัฐบาลกับรัฐ^๗ เมื่อประกอบกับการปลูกเร้าลัทธิชาตินิยม ปลูกฝังเลือดเนื้อร่างแบบชาติพันธุ์เพื่อสังคม “ไทยเพื่อไทย” อันเข้มข้น ติดตามด้วยคำขวัญทามอง “เชื้อผู้นำชาติพันภัย” หรือ “ไทยเป็นชาติว่าตามกันเชื่อผู้นำ” ชนชาวไทยจึงตกอยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอำนาจนิยมของท่านผู้นำ บัญชาเช่นนี้ไม่อ灸แก้ไขในขั้น

พื้นฐาน โดยอาศัยการโฆษณาชวนเชื่อตอบโต้หากแต่ต้องอาศัยสักจะที่ว่า หลักจริยธรรมต้องอยู่เหนือการดำเนินอยู่ของมนุษย์เป็นมูลฐาน บุคคลต้องไม่ถูกผลกระทบโดยเด็ดขาดหากหารให้มัวเมายู่กับการปลุกกระดม เช่นด้วยคำขวัญ “คนไม่ว่ากชาติคือคนที่เกิดมากรโภ”, ต่อมา “เราตายดีกว่าชาติติดตาย” และ “เชื่อและตามผู้นำ ชาติจะสวัสดิ์” จนท้ายที่สุด “จะเชื่อรัฐบาลและท่านผู้นำของเรารโดยเคร่งครัด” สรุปสั้น ๆ คือ จากรัฐ-ชาติ ถึงลัทธิผู้นำ

ตรงข้ามกับทัศนะในเชิงลบหรือความเห็นอย่างน่ายเฉียบของชนชั้นผู้ใช้แรงงานและพวกรชชั้นสูง ระบบอำนาจนิยมและลัทธิชาตินิยมอันรุนแรงได้รับการต้อนรับจากบรรดาชนชั้นกลางระดับต่ำในเมือง ซึ่งประกอบด้วยผู้ประกอบการค้ารายย่อย, ช่างฝีมือ, บรรดาพนักงานจำพวกสมุยิน ผู้ประกอบอาชีพอิสระ เช่น หม้อ ทนาคม บรรดาแก๊กศึกษา ตลอดจนข้าราชการระดับต่ำที่ไม่พอใจระบบเดิม ชนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มใหญ่พอกหนึ่งในสังคมเมือง ในขณะที่บรรดาสมาชิกรุ่นเก่าของชนชั้นบนกลุ่มนี้เฉียบชา ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าสืบมากจากพากไพรและภาษาในอดีต บุตรชายหญิงของพากเขากลับ

๗. การมองรัฐบาลควบคู่กับรัฐในส่วนของระบบการเมืองเช่นนี้ ก็มีปรากฏในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนรัชต์ คือ รัฐ/รัฐบาล, ข้าราชการ, และประชาชน. คุณพากเช่นนี้ เนื่องจาก “ความคิดทางการเมืองของจอมพล สฤษดิ์ ธนรัชต์ และระบบการเมืองแบบพ่อขุนอุปัลังก์” และ สุจิ บุญบงการ, “อำนาจทางการเมืองของผู้นำท่านของไทย: ศึกษาเบรียบเทียบระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ จอมพลสฤษดิ์ ธนรัชต์” ใน รักเมืองไทย, เล่ม ๑, (กทม: โรงพิมพ์ไทยพัฒนาพานิช, ๒๕๑๙).

กระตือรือร้นมากขึ้น สำหรับคนพวกรุ่น อุดม-
การสร้าง “สังคมใหม่” ซึ่งเรียกร้องการเชื่อฟัง
ผู้นำยุคปัจจุบัน ของตน ชิงชังคนต่างเชื้อชาติ
กระหายที่จะชนะและอยู่เหนือ มีผลทางอารมณ์
ต่อพวกรุ่นมาก ทำให้กล้ายเป็นผู้ยิดมั่นในอุดม
การ คำตوبสำหรับปัญหาที่ว่า ทำไม่พวกรุ่นเจิ่ง
เลื่อมใสในอุดมการณ์ จึงต้องดูจากอุปนิสัยทาง
สังคมของเข้า ซึ่งต่างจากของพวกรุ่นนั้นแรงงาน
และชนชั้นสูง

เราจะเข้าใจอุปนิสัยทางสังคมของชนกลุ่มนี้
ได้โดยพิจารณาความเป็นมาของพวกรา能在อดีต
ภายใต้อำนาจของกษัตริย์ในสังคมโบราณ ทุกคน
มีฐานะและบทบาทที่ตายตัวในสังคม ทุกคน
พวกราชยอมคุกเข่าให้กับอำนาจนั้นและทำตัวให้
เข้าด้วย เขาก็ไดรับความรู้สึกมั่นคงและภูมิใจ
ในตัวเอง ในขณะเดียวกัน อำนาจของศาสนा
และศีลธรรมแบบประเพณีก็ยังรักษาอยู่ ครอบ
ครัวยังมั่นคงและเป็นเกราะคุ้มภัยในโลกที่ต้องดัน
วน บุคคลจะรู้สึกว่าเขามีส่วนอยู่ในระบบสังคม
และวัฒนธรรมอันมั่นคงโดยมีตำแหน่งของตัวเอง
อยู่อย่างแน่นอน แต่การเลิกระบบไพรีทาสและ

๑๙. สำหรับผู้ที่มีความสามารถและมีโอกาสให้ศึกษาเล่าเรียนวิชาการแผนใหม่ พากเพียรให้กล้ายerne “คนรุ่นใหม่” และมีโอกาสเข้ามายื่นในวงการเมือง ตัวอย่างเช่น ภูมิหลังของจอมพลป. แคนนายปรีดี พนมยงค์ ที่มาจากการอบรมครัวเผาลูกชาน อุณหกว่างการเมืองในกรุงเทพฯ แต่เดิม ถูกชาญวิทย์ เกษตรศิริ, “สังฆปประวัติศาสตร์การเมืองไทย”, วิชาศาสตร์นิติศาสตร์, บัญชี๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน ๒๕๐๔), หน้า ๖๔.

๑๙. คุณท้าเตชแสลงถึงการแจกรางวัลประจำรายเดือนประจำปี จาก พ.ศ. ๒๕๗๗/๔๘-๒๕๗๙/๘๙ ใน
เขตกรุงพิษ นัดสปา, พัฒนาการเศรษฐกิจปัตตานีไทย, อังกฤษ, หน้า ๒๓.

๒๐. ผู้เขียนเท็จภาษาเรื่องน้อยลงจะเอียดใน ไทย-ภาค : การศึกษานี้อุทกความพากย์ของเศรษฐีภาคล้ำทรัพนคณ์มัยใหม่,
บทที่ ๓. (ยังไม่พิมพ์).

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการปกครองใน
ช่วงการปฏิรูปสมัย ร.ศ. จนถึงการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง ๒๔๗๕ ได้ทำให้สภาพดังกล่าว
เปลี่ยนแปลงไป บุคคลไม่มีฐานะทางสังคมที่ถูกก
กำหนดให้อีกแล้ว เช่นเดียวกับด้านเศรษฐกิจที่
การทำมาหากินต้องพึ่งตัวเองและต้นรุนมากขึ้น
โดยที่รัฐบาลก็มิได้ส่งเสริมเท่าที่ควร^{๑๙} นอกจาก
นี้ภาวะเงินเพื่อหลังสังคมโลกครองที่หนึ่งและ
ฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ตกต่ำเรื่อยมา
ในสมัยรัชกาลที่ ๖ - ๗ ก็ส่งผลกระทบแห่งด้าน^{๒๐}
เศรษฐกิจและจิตวิทยา มันทำร้ายทั้งฐานะของ
กษัตริย์ผู้นำประเทศไทย (ตัวแทนของอำนาจหน้าที่
แบบเก่า) และหลักการประเพณี หากเงินสะสม
ที่บุคคลพากเพียรแสวงหาและเก็บออมมหาศาลไป
โดยยอมสละความสุขไปหลายต่อหลายครั้ง พลัน
สาปสัญญาความหมายไปทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ความผิดของ
ตัวเอง ลองคิดดูเสียตัวเข้าจะรู้สึกอย่างไร เรา
ยังจะเชื่อรัฐบาลอยู่ได้อีกหรือ?^{๒๑}

ผลลัพธ์ทางจิตวิทยาของเหตุการณ์เหล่านี้ก็คือ บุคคลยิ่งรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิต พากขาหลุดพ้นจากพันธนาการของสังคมโบราณ ต้อง “เป็น

ตัวของตัวเอง” แต่สภาพการณ์ทั้งทางสังคม, เศรษฐกิจ และการเมืองกับนักเรียนเขามาก บุคคล จะรู้สึกเห็นตัวเองไร่ค่า ไม่มีความสำคัญ ขาดความหมายซึ่งก่อภาวะการแยกตัวและความวิตกกังวลอย่างรุนแรง สภาพเช่นนี้ปราบปรามด้วยการเมืองชั้นกลาง สถานะการเป็นชนชั้นกลางที่อยู่ระหว่างคนรวยมากกับคนจนมาก ทำให้พวกรู้สึกความรู้สึกสับสนหล่ายอย่างซึ่งขัดแย้งกันอยู่ในตัวเอง พวกรู้สึกว่าต้องดันตนอย่างสุดกำลังเพื่ออยู่รอด ถึงกระนั้น ฐานะของพวกรู้สึกยังห่างไกลจากชั้นสูงหรือพวกร้ายทุนค้าดินนากรุ่มเรือฯ ที่มีคงเหลือ และทรงอำนาจ สิ่งเหล่านี้ทำให้พวกรู้สึกว่าตัวเองด้อยและเกิดอิจฉาชั่นเคือง แต่ในขณะที่ความรู้สึกเชิงลบเช่นนี้พัฒนาขึ้นมา พวกรู้สึกไม่พบททางที่จะระบายมันออกได้ ความรู้สึกเป็นปฏิกิริยาซึ่งกูกัดกัน อย่างไรก็ได้ การเก็บดับบันเพียงการยั่มมันออกจากรับดับความสำนึกรู้สึกว่าการขัดมัน ยังกว้างขึ้น การบีดบังโดยไม่ทางระบายออกมีผลให้ความรู้สึกอาจเพิ่มพูนขึ้นถึงขนาดที่มีอิทธิพลต่อบุคคลกิจภาพส่วนรวมได้ ทั้งในแบบบุคคลสัมพันธ์กับผู้อื่นและกับตัวเขาเอง เพียงแต่จะอยู่ในรูปปลอมเบลงหรือมีการตกแต่งด้วยเหตุผลแล้วเท่านั้น ข้อนี้สังเกตที่ควรกล่าวไว้ด้วยก็คือความรู้สึกที่ได้รับการตกแต่งด้วยเหตุผลอาจ

ปรากฏออกมาในรูปของความเครียดเด็นทางธรรมะ ในขณะที่พวกรู้สึกว่าตัวเองถูกกดดันบีบคั้นต่าง ๆ นานาและมีชีวิตที่ไม่สมประสิทธิ์ เขาจะมองชนชั้นสูงกลุ่มน้อยที่หรูหรา ฟู่มเฟือย ว่า ในอนาคตคนพวกรุ่นจะต้องตกอยู่ในความทุกข์ทรมาน。^{๒๑}

นอกเหนือจากนี้จัดเป็นส่วนหนึ่งของความมั่นคง ของพื้นฐานที่สุดของพวกรู้สึกด้วยนั้นคือครอบครัว การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง สะท้อนถึงอำนาจของบิดาและหลักธรรมแบบเก่า คนรุ่นหนุ่มมีโอกาสจะทำอย่างที่ต้องการและไม่จำเป็นต้องกังวลกับความเห็นของพ่อแม่นัก เหตุผลสำหรับพัฒนาการนี้มีมากมายและซับซ้อนเกินกว่าจะศึกษาอย่างละเอียด ในที่นี่เราจะได้พิจารณา กันเพียงบางประการ ภายหลังการเลิกระบบทางบิดามิได้เป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ในภรรยาและบุตรอีกต่อไป เขายังอาจขายคนเหล่านี้ได้และการเลิกล้มสัญญาลักษณ์แห่งอำนาจในระบบสังคมเก่า เช่น กษัตริย์ เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง ก็จะระบุถึงบทบาทและอำนาจของพ่อแม่ด้วย หากพ่อแม่บันสั่งสอนให้ลูก ๆ เคราะห์นับถือต่อสัญญาลักษณ์อำนาจดังกล่าว แล้วต่อมาสิ่งนั้นกลับได้รับการพิสูจน์ว่าอ่อนแอ ไม่สามารถ

๒๑. คุณเปรียบเทียบการคิดความทวนองค์ใน E. Fromm, *Escape From Freedom*, pp. 94-98.

ตั่งร้อยอีกต่อไป^{๒๒} พ่อแม่ย่อมสูญเสียเกียรติภูมิ และอำนาจตามไปด้วย บ่าจัยอีกประการหนึ่งก็คือ ภัยใต้การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่กระทบถึงการดำเนินชีวิต เช่นเรื่องเศรษฐกิจ คนรุ่นเก่าอย่างเกิด ความบุนงส์ สับสน และมีโอกาสปรับตัวให้เข้า กับสภาวะใหม่ได้น้อยกว่าคนรุ่นใหม่ยิ่งกว่าแน่น พ่อแม่ยังไม่อาจทำตัวเป็นผู้สนับสนุนอนาคตทางเศรษฐกิจของลูก ๆ ได้อีกด้วย ดังนั้น คนรุ่นใหม่ จึงมีแนวโน้มจะรู้สึกเห็นอกว่าคนรุ่นเก่าและมิได้ เอาใจใส่จังกับคำสอนเก่า ๆ อีกต่อไป

กล่าวโดยสรุป นอกเหนือจากฐานะทางเศรษฐกิจที่สั่นคลอนด้วยสาเหตุต่าง ๆ แล้ว เกียรติภูมิทางสังคมของชนชั้นกลางพวกร้อยต่ออีกด้วย พวกราชอาณาจักรู้สึกมั่นคงและภาคภูมิในตัวเอง ความขาดแคลนเช่นนี้ เรียกร้องให้พวกราชทางสังคมใช้ือการแสวงหา “อำนาจ” แต่ในขณะเดียวกันก็มีความต้องการเพียงพารื้อยอมจำนำต่อผู้นำที่สร้างความรู้สึกถึงอำนาจให้พวกราชได้

ลักษณะนิสัยสำคัญบางอย่างของชนชั้นกลาง^{๒๓} คือ การนับถือผู้ที่เข้มแข็งเด็ด

ขาด ซึ่งชั้นคนอ่อนแอ ความรู้สึกเป็นปฏิบัติ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อผู้ที่เหนือกว่า ความใจแคบ การตระหนั่งในเรื่องของการเงินและความรู้สึกแบบ “ตัวข้าวสารกรอกหม้อ” คนพวกรู้จะมองชีวิตอย่างแคบ ๆ สงสัยและซิงชั้นคนแปลงหน้า พอใจจะคบแต่ผู้คนเดียว และมักอ้างเหตุผลในความอิจฉาริษยาว่าเป็นเหมือนกับความชุ่นเคืองทางศีลธรรม ชีวิตส่วนรวมของพวกราชเป็นไปตามหลักของความขาดแคลน ทั้งในเรื่องเศรษฐกิจและจิตใจ^{๒๔}

การบอกว่าอุปนิสัยทางสังคมของชนชั้นกลาง ระดับต่ำแต่ต่างจากของชนชั้นแรงงาน ไม่ได้หมายความว่าโครงสร้างอุปนิสัยเช่นนี้ไม่ปรากฏในชนชั้นแรงงานเลย หากแต่มันเป็น “แบบอย่าง” สำหรับชนชั้นกลางระดับต่ำ ในขณะที่ มีชนชั้นแรงงานเพียงส่วนน้อยที่แสดงโครงสร้างอุปนิสัยแบบเดียวกันออกมายิ่งเด่นชัด ลักษณะสัมданบางอย่าง เช่น การเคร่งต่ออำนาจหน้าที่ หรือการตระหนั่นเห็นยังคงพบรดาสามาชิก ของชนชั้นแรงงานด้วย แม้ว่าจะมีรูปแบบที่เข้ม

๒๒. ความคิดเห็นที่ห้อนออกมากจากคำกล่าวของอมพล ป. ใน การสร้างลัทธิผู้นำว่า : "... ยิ่บบุนนีเครื่องยึดมั่นอยู่กับพระเจ้าแผ่นดินของชาติ ของเราไม่มีอะไรเป็นเครื่องยึดแน่นอน ก็มีอยู่ก็คือชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัชธรรมนั้นๆ ชาติก็ยังไม่มีทั้งคน ศาสนา ก็ไม่ทำให้คนเลื่อมใสถึงยึดมั่น พระมหากษัตริย์ก็ยังเป็นเด็ก เทืนแทรุป รัชธรรมนั้นๆ ก็เป็นสมกหงส์ เวลาบ้านเมืองกับขัน จะเอาอะไรเป็นเครื่องยึดไม่ได้ ผสมจึงให้ความน่ายกรื้มแก่..." (๒๔๘). อ้างใน แฉมสุข นั่นนท์, "จอมพล ป. พิบูลสงครามกับการสร้างชาติไทย พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗", ใน วารสารประวัติศาสตร์, ปีที่ ๓ (พ.ศ.-๙.๙. ๒๔๘๑), หน้า ๑๘.

๒๓. จอมพล ป. ย่อมไม่อาจให้เหตุผลเช่นนี้ได้หากมีปรากฏการณ์ว่าประชาชนเลื่อมใสบดีสัญลักษณ์ทั้งกล่าวอย่างสุกใส และไม่ปรากว่ามีกรีดเย็บท่านในเรื่องนี้เลย。

๒๔. คูเบอร์ยีนเทียบ T.W. Adorno, et. al., *The Authoritarian Personality*, (Harper & Row, 1950).

ขันน้อยกว่า ในทางตรงข้าม ดูเหมือนว่าพวก เสมียนพนักงานส่วนใหญ่จะมีโครงสร้างอุปนิสัย ใกล้เคียงกับพวกผู้ใช้งาน (โดยเฉพาะอย่าง ยิ่งพวกที่ทำงานในโรงงานขนาดใหญ่) มากกว่า “ชนชั้นกลางรุ่นเก่า” ซึ่งมิได้เข้ามีส่วนร่วมใน ลักษณะนิยมแบบผูกขาดที่เกิดขึ้น แต่เป็นพวก ที่ถูกมองคุกคาม

อุปนิสัยทางสังคมของชนชั้นกลางระดับต่ำ ดังกล่าว เกือบทุนอุดมการสร้างชาติในหลักการ คือความปรารถนาที่จะยอมจำนำและความกระ หายอำนาจ พวกราชรัฐที่จะทำตัวเป็นคน “ว่า ง่าย” ตามผู้นำ ซึ่งเป็นบุคคลที่แข็งแกร่ง เด็ดขาด และพร้อมจะนำไปสู่อำนาจ

ความข้องคันในทางสังคมที่เพิ่มพูนขึ้นได้ นำไปสู่การระไบออกซึ่งกล้ายกลับเป็นพลังผลัก ดันอุดมการชาตินิยม แทนที่จะสำนึกรึงเชื่อต่อกัน กรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของคนรุ่นเก่า สมาชิกของคนชั้นกลางรุ่นใหม่กลับคิดถึงชาติ กรรมของพวกราชในแง่ของชาติ การที่ชาติต้อง สูญเสียเกียรติภูมิทึ่งในแง่ของการสูญเสียดินแดน และการตกเป็นรองต่างชาติทางเศรษฐกิจ กลับ กลายเป็นเป้าหมายการข้องคันใจที่แท้จริง ในช่วง เวลาหนึ่ง เมืองไทยได้แผ่ขยายดินแดนออกไป อย่างมหาศาลถึงสองครั้ง^{๒๔} และมีการสงวน

๒๔. วารสารประวัติศาสตร์ อ้างแล้ว หน้า ๓๐-๓๑

๒๕. เพื่อว่า, หน้า ๗

๒๖. อ. พิบูลลงกรณ์, อดมพล ป. พิบูลลงกรณ์, เล่ม ๑, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มนตรี, ๒๕๐๘), ตอน ๑, หน้า ๓๔. หนังสือชื่อนี้ มี ๔ เล่ม ซึ่งกล่าวถึงรายละเอียดของชีวิตและงานของอดมพล ป. แม้ว่าผู้เขียนจะบรรยายใน เชิงสนับสนุนท่านอยู่มากก็ตาม

อาชีพต่างๆ ไว้ให้คนไทย เพื่อกีดกันคนต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจีน มีการโอนกิจการค้าของ ชาติต่างชาติเข้ามาร่วมในการเรอง^{๒๕} อย่างไรก็ได้ รัฐบาลไม่อาจแก้ไขกฎหมายเศรษฐกิจได้ดังกล่าวแล้ว เรื่องทงหมดข้างต้น มิได้เป็นสาเหตุให้เกิด การสร้าง “สังคมใหม่” ด้วยอุดมการแบบอำนาจ นิยมหากแต่เป็นพื้นฐานของตัวมันชั้นย์เอง ซึ่ง หากปราศจากสิ่งเหล่านี้ อุดมการของท่านผู้นำ ย่อมไม่อาจพัฒนาไปได้ แต่การวิเคราะห์ถึง ปรากฏการณ์ส่วนรวมของอุดมการนั้น ก็ต้อง เกี่ยวพันกับสภาพทางเศรษฐกิจสังคม และการ เมือง เช่นเดียวกับด้านจิตวิทยา

๓. จิตวิทยาของระบบอำนาจนิยม : ผู้นำ ในตอนต่อไป เราจะพยายามศึกษาบุคลิก- ภาพของตัวผู้นำคือ จอมพล ป. พิบูลลงกรณ์ หลักการหรือคำสอนต่างๆ ของท่าน และทัศนะ คติที่นิยมใช้อ่านเจ โดยจะพิจารณาถึงข้อเท็จ- จริงที่ว่า ท่านได้เป็นผู้นำของคนส่วนหนึ่งที่มี โครงสร้างอุปนิสัยแบบเดียวกัน

ประวัติโดยย่อของ จอมพล ป. พิบูลลงกรณ์ มีดังนี้ : เกิดในครอบครัวชนชั้นกลางเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๐ บิดามารดาประกอบอาชีพทำสวนทุเรียน อุปทั้งหวัดนบุรี^{๒๖} ถูกมองว่า “แปลง”

เพื่อรวมลักษณะประหลาดคือมีหูต่ำกว่าตาจันเห็นได้ชัด^{๒๗} เมื่อวัยเยาว์ เด็กชายเปลกมีสุขภาพไม่สมบูรณ์แม้ก้าวเดินไปข้ออยู่เสมอ แต่มีสมองเฉลี่ยวฉลาดเรียนหนังสือได้ดี ศึกษาครั้งแรกที่โรงเรียนวัดเขมาภิรัตารามจังหวัดนนบุรี แล้วจึงต่อที่โรงเรียนนายร้อย เนื่องจากชอบทหาร จนสำเร็จการศึกษาในปี ๒๔๕๘ ถูกส่งไปประจำการที่พิษณุโลกและสองปีต่อมาได้แต่งงานกับครูละเอียด อายุ ๑๕ ปี ร้อยโท เปลก ขีตตะสังค์ได้เข้าศึกษาต่อในโรงเรียนเสนาธิการ และด้วยความสามารถในการศึกษา ทางราชการจึงส่งไปศึกษาวิชาการทหารต่อที่ประเทศไทยรัชศรี ทำให้ได้รู้จักกับบุคลสำคัญๆ ที่มีบทบาทด้านการเมือง การปกครองในเวลาต่อมา เช่น นายปรีดี พนมยงค์, นายประยูร ภิรมนตรี, นายวงศ์ อภัยวงศ์ เป็นต้น ร้อยโท เปลก อยู่ในฝรั่งเศสราสามปี ก็เดินทางกลับปี ๒๕๗๐ เข้ารับราชการในกองทัพ จนกระทั่งเข้าร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๕๗๕ และมีบทบาททางการเมืองในระดับสูงจนเป็น “ท่านผู้นำ” ในช่วงเวลาต่อมา

เนื่องจาก omnopl. p. “ไม่เคยเขียนอัตชีวประวัติของตัวเองไว้โดยเฉพาะเลย ทำให้เราต้องศึกษาอุปนิสัยของท่านจากการที่ผู้อื่นเขียนถึงท่านเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับคำกล่าวและพฤติกรรมต่างๆ ของท่านเอง จากการศึกษาทางจิตวิทยา

๒๗. ก. ประทีปะเสน (นามแฝง), อมพล. ทุนศึกษาไร้แผ่นดิน, (พระนคร : พัฒนาการพิมพ์, ๒๕๐๗) หน้า ๑๒.
๒๘. อมพล. p. “ไม่ชอบให้ใครเรียกชื่อเต็มว่า เปลก.”

พบว่า อุปนิสัยของท่านมีแนวโน้มเป็นแบบอุปนิสัยเจ้าเดียวกับกลุ่มนชนที่สนับสนุนอุดมการตั้งกล่าวว่า ผู้ที่มีอุปนิสัยแบบนี้ (ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก) มีแนวโน้มจะยกเลิกความเป็นอิสระของตัวเอง ด้วยการเอาตัวองเข้าไปรวมกับคนอื่นหรือสึ่งอื่นภายนอกตัว เพื่อได้รับพลังในขณะที่ตัวเองขาดแคลน พูดง่ายๆ ก็คือ เป็นการพาตัวเองเข้าไปรวมกับบางคนหรือบางสิ่งซึ่งอาจเป็นในลักษณะของการยอมจำนน (มาโซชิสม์) หรือการมีอำนาจเหนือ(ชาติดิสม์) แก่นของอุปนิสัยแบบอุปนิสัยคือมีการแสดงออกของแรงขับเคลื่อนชาติดิสม์ และมาโซชิสม์ในขณะเดียวกัน ลักษณะชาติดิสม์มุ่งสู่การมีอำนาจเหนือผู้อื่นอย่างไม่จำกัดและอาจผสมกับความรู้สึกต้องการทำลายด้วยไม่มากก็น้อย ส่วนมาโซชิสม์เป็นการสลายตัวเองเข้าสู่อำนาจอันแข็งแกร่งและร่วมภาคภูมิกับมัน

ลักษณะการแสวงหาอำนาจแบบชาติดิสม์ในอุปนิสัยของจอมพล ป. อาจมีสาเหตุหนึ่งนื้องมาจากการ “เปลก” ทางสรีระและร่างกายที่ไม่แข็งแรงแต่เล็กๆ สิ่งเหล่านี้สามารถก่อความรู้สึกด้อย^{๒๙} หากเด็กมองว่าตัวเองผิดปกติ ทำให้เกิดการแยกตัวจากผู้อื่น ทั้งๆ ที่จริงๆ แล้ว เขายังไม่อาจยืนหยัดด้วยตัวเองได้อย่างมั่นคง วิธีอัมมีประสิทธิภาพที่จะทำให้ผู้อื่นยอมรับเขาก็คือการแสดงตัวเหนือผู้อื่น หรือการแสวงหาอำนาจ

เพื่อยุ่นหน้อน นี่จึงไม่ใช่เรื่องประหลาดที่เด็กชายแปลงจะชอบทหาร ทงฯ ที่ตัวเองมีสุภาพไม่แข็งแรง นอกจากนี้ นับแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ จอมพล ป. แสดงแนวโน้มให้เห็นตลอดเวลาว่าตนเองนิยมลักษณะทหาร และเชื่อว่าการปกครองที่เหมาะสมที่สุดของเมืองไทยคือการปกครองแบบเด็ดขาดที่ห้ามพล ป. จึงต้องการอยู่เหนือมวลชนในฐานะ “ท่านผู้นำ” ซึ่ง “หมายจะให้ชาติไทยใหญ่ยิ่งขึ้น ไปโดยไม่มีขอบเขตจำกัด”^{๒๙} ด้วยการดำเนินนโยบายของการชีวิตมวลชนในทุกระดับนับแต่ความคิดทางการเมืองไปจนถึงการใช้ชีวิตประจำวัน

ด้วยความเฉียบคมล้ำด้วยจอมพล ป. ทำให้ท่านตระหนักถึงสภาวะเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จะทำให้คนยอมตาม รัฐบาลของท่านผู้นำทำการปลุกระดมความคิดของมวลชนหลายวิธี ทงด้านเพลิง. บทละคร. รายการวิทยุ และบทความในหน้าหนังสือพิมพ์ ในขณะเดียวกันก็เข้าใจรักษาขนต่อนของเงื่อนไขต่าง ๆ และวิธีการทงที่ดีที่สุด ยุ่น อະลຸມอລ່ວຍ และใช้อำนาจเนียบขาดดังปการศึกที่ผู้ปฏิบัติตามต้องยึดถืออย่างเคร่งครัด โดยมีกำหนดบทลงโทษต่าง ๆ^{๓๐}

การเน้นถึงอำนาจยังคงภูมิภาคมาในหลักการศึกษาด้วย จอมพล ป. ได้เร่งสร้างและปลูก

๒๙. แคมป์สุข นัมนานท์ เมืองไทยสมัย尚กรุงโภกกรุงทศอง, หน้า ๔๑.

๓๐. แคมป์สุข นัมนานท์ ใน วารสารประวัติศาสตร์, หน้า ๑๔.

๓๑. เพชรบูรพา, หน้า ๒๗-๓๐.

๓๒. David A., Wilson, *op. cit.*, p. 120.

ผู้ให้เยาวชนนิยมทหาร ด้วยการจัดตั้งยุวชนทหารขึ้นตามโรงเรียนต่าง ๆ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ และอีกสองปีต่อมา ก็ได้จัดตั้งกรมยุวชนทหารขึ้น และมีการเปิดรับยุวชนารี ยุวชนโยธา และยุวชนอาชีพในปี ๒๔๘๑ การอบรมเช่นนี้ เป็นการจัดคนเข้าสู่ระบบที่มีสายอำนาจบังคับบัญชา เป็นระดับชั้น บุคคลจะมีพละกำลังมากกว่าเขาและสูงกว่าเขา ส่วนคนตำแหน่งก็อาจเป็นประชาชนหรือชนเชื้อชาติอื่น

ในขณะที่ผู้นำเป็นผู้ทรงธรรมอยู่กับอำนาจมวลชนที่สนับสนุนหลักการเช่นนักกิจกรรม มีความรู้สึกพึงพอใจแบบชาติดสมด้วยเช่นกัน ในขณะที่ผู้นำและกลไกของเข้าใช้อำนาจเหนือมวลชน พากมวลชนเองก็จะถูกสอนให้พึงใจกับการมีอำนาจหรือยึดใหญ่เหนือชาติอื่น การปลูกเรաลทิชั่นนำและลักษณะนิยมในขณะเดียวกันก็คือตัวอย่างของกรณี มวลชนถูกเรียกร้องให้ “มีหัวใจเป็นไทยจริง ๆ รักไทยจริง ๆ จะทำอะไรไร้ก็ต้องเพื่อไทยจริง ๆ” และชาวต่างชาติที่ตกเป็นเป้าของการโจมตีก็เช่นฝรั่งเศสที่เคยยึดดินแดนบางส่วนของไทยไป และคนจีนซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยในสังคม^{๓๒} ก็ล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เมื่อรัฐใช้อำนาจครอบงำประชาชนอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ไม่มี

การคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล รัฐกีฬาทางออกให้กับความรู้สึกแบบชาติสมร์ของมวลชนด้วย

มีหลายครั้งที่จอมพล ป. เองได้พยาญมาห้ามห้างเหตุผลเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับความปรารถนาอำนาจของท่าน ตัวอย่างเช่น การอ้างว่าท่านทำเพื่อความยึ่งใหญ่ของชาติ เพื่อวัฒนธรรมอนดัจง เพื่อประชาชนจะได้อยู่ดีกินดี นอกจากนั้น ท่านยังเห็นว่าการมีผู้นำเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นกฎหมายที่ตามธรรมชาติ ตัวท่านเองได้ทำตามกฎหมายนั้นแล้วพึ่งการบังคับไม่ให้คนชาติอื่น (เช่นญี่ปุ่นทางการเมือง, จีนทางเศรษฐกิจ) มาฝ่าอำนาจหนือนคนไทย ตัวท่านเองนั้นจริง ๆ แล้ว ต้องการแต่สันติและเสรีภาพตัวอย่างเช่นเหตุผลที่ท่านได้ให้ไว้เกี่ยวกับการใช้อำนาจของรัฐบาลว่า :

“...ในส่วนที่ประชาชนรู้สึกว่าถูกบีบังคับนั้นแล้ว เราควรจะเข้าใจกันให้ถูกว่า ying ประชาชนมองเห็นรัฐบาลชุดของผมบังคับมากเพียงไร นั่นเป็นสิ่งแสดงว่าประชาชนยังจะต้องต่อต้านญี่ปุ่นมากเพียงนั้น.....ขอให้เข้าใจเสียให้ถูกต้องว่านั้นเป็นการเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อช่วยรัฐบาลทำการต่อสู้ขัดขวางญี่ปุ่นโดยแท้...”^{๓๓}

๓๓. ใน จอมพล ป. ขุนศึกผู้ไร้แผ่นดิน ท. ประทีปะเสน ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “บทความของจอมพล ป. ในหนังสือพิมพ์ ‘ยุทธโกธ’ แต่ละเรื่องล้วนกล่าวขวัญถึงความสำคัญที่มนุษย์สำคัญที่สุดคือผู้นำ สักวันสองวันจะมีช่างก่อไม้เขียวขี้น้ำเงือกที่หัวหน้าก็ตาม ก็ทำอะไรไม่ได้...”^{๓๔}

๓๔. อ. พิบูลลงกรณ์, จอมพล ป. พิบูลลงกรณ์, เล่ม ๓. อ้างใน วารสารประวัติศาสตร์, หน้า ๒๐.

๓๕. เพลงอ้าง, หน้า ๑๙.

๓๖. เพลงอ้าง, หน้า ๑๙.

ข้ออ้างเหตุผลพยาญจะบอกเราว่า จริงๆแล้วที่รัฐบาลทำทุกอย่างบีบังคับต่าง ๆ นานานั้นเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการกระทำการนั้น ข้ออ้างนี้ดูดีเยี่ยวกับพฤติกรรมของท่านเองที่สัมพันธ์อย่างแนบเนียนกับญี่ปุ่น

อีกตัวอย่างหนึ่งของการอ้างเหตุผลสำหรับลักษณะผู้นำ :

“ญี่ปุ่นมีเครื่องยืดมั่นอยู่คือพระเจ้าแผ่นดินของเข้า ของเรามีมีอะไรเป็นเครื่องยืดที่แน่นอนที่มีอยู่ก็คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ชาติก็ยังไม่มีตัวตน .....เวลาบ้านเมืองคับขันจะเอาอะไรเป็นเครื่องยืดไม่ได้ ผู้ใดขอให้ตามนายกรัฐมนตรี...”^{๓๕}

ตามข้ออ้างนี้ ผู้นำได้เข้าแทนที่ทุกอย่างแม้แต่ “ชาติ” อย่างไรก็ได้ สิ่งนี้ดูดีเยี่ยวกับนโยบาย “การสร้างชาติ” อย่างที่พยาญทำ ดูเหมือนสิ่งที่อยู่ในใจของท่านจริง ๆ นั้น เป็นดังคำกล่าวของท่านเองในปี ๒๔๘๕ ความว่า

“เวลานี้โปรดกันดูผู้นำกันมากมายให้เชื่อผู้นำ เรื่องนี้ควรเป็นหลักการไม่ใช่เฉพาะผม ควรเป็นนายก็ควรทำไป ถ้าแตกแยกกันไม่มีใครเป็นหลักเป็นหัวหน้าก็ตาม ก็ทำอะไรไม่ได้...”^{๓๖}

ในแห่งของลักษณะชาติสม์ บุคคลจะยกย่องผู้อ่านๆ และชิงชังผู้อีกอ่านๆ “ราชสีห์ตัวหนึ่งดีกว่าหนูสองร้อย” ผู้ที่เคยทำงานใกล้ชิดกับจอมพล ป. เช่น นายทวี บุณยเกต ได้เคยชี้แจงไว้ว่าฯ พลฯ ท่านชอบทำอะไรเลียนแบบยืด勒อร์และมุสโคลินี และยังชอบอ่านหนังสือที่เกี่ยวกับโนโปลีเยนถึงกับเปรียบเทียบตนเองเป็นโนโปลีเยน ส่วนฯ พร้อมทั้งประภาไว้วันหนึ่งจะต้องเป็นโนโปลีเยนให้ได้^{๓๗} เมื่อท่านรู้สึกว่าบรรดาคนดังกล่าวเป็นผู้ที่เข้มแข็ง ทรงอำนาจ ท่านก็ยกย่อง เช่นเดียวกับท่านเคยยกย่องและทำงานร่วมร่วมกับญี่ปุ่นในสมัยที่ฝ่ายอักษะกำลังเป็นต่อในสังคม แต่เมื่อยี่ปุ่นพ่ายแพ้ ท่านก็พร้อมที่จะแยกตัวเองออกจาก

เรื่องข้างต้นเป็นลักษณะชาติสม์ในอุดมการของจอมพล ป. ซึ่งสะท้อนมาจากการบุน尼สัยของท่านเอง ในตอนนี้ เรายังพิจารณาอีกແ่ห์น์ก็คือลักษณะมาโซคิสม์ ซึ่งเป็นความประณานาที่จะยอมตัวอยู่ภายใต้อำนาจอันแข็งแกร่งกว่า เพื่อจัดตัวเองออกไปตามลักษณะอุปนิสัยแบบถืออำนาจ ลักษณะมาโซคิสม์ของอุดมการสร้างชาติเห็นได้ชัดมากในแห่งของมวลชน พากษาถูกเตือนอยู่เสมอว่าต้องทำทุกอย่างแม้กระทั้งสละตัวเอง

๓๗. เพ็งอ้าง, หน้า ๒๔.

๓๘. ลักษณะมาโซคิสม์แบบนี้ปรากฏในวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยมานานแล้ว. แก่นของมันก็คือการเชื่อฟัง, เกรงกลัวอำนาจ, และยอมรับอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จที่อำนาจภายใต้หนึ่งก็คืออำนาจทั้งหมดของประเทศ ยังทรงพระเยาว์ในขณะนั้น และกษัตริย์ก็มิได้ทรงอำนาจเหนือทุกสิ่งในแผ่นดิน

เพื่อชาติ และเมื่อรู้เข้าไปควบคุมถึงชื่อเสียงเรียงนาม, ความเชื่อ และกิจวัตรอันๆ ในชีวิตประจำวัน ความเป็นบุคคลก็สูญสีนไปเข้าจำต้องยอมรับความอ่อนด้อยหรือความไม่สำคัญของตัวเอง เขายังต้องรวมตัวเองเข้าอยู่กับอำนาจที่เหนือกว่า และเมื่อนั้น เขายังรู้สึกภูมิใจในการเข้าร่วมกับเกียรติภูมิของอำนาจที่เหนือกว่านั้น: “ไทยเป็นชาติที่สำคัญและตามผู้นำ”, หรือ “ผู้นำไปทางไหนจะตามไปด้วย” บุคคลถูกเรียกร้องให้อุทิศตัวเองเพื่อ “ชาติ”^{๓๙}

ลักษณะมาโซคิสม์เป็นสิ่งที่มักไม่ปราฏออก มาชัดเจนเนื่องจากเรามักรู้สึกว่ามัน “ผิดปกติ” ดังนั้นบุคคลจึงพยายามหาเหตุผลต่างๆ มาอ้างสำหรับความประณานแบบนี้ ในการเมืองตัวท่านผู้นำ อำนาจที่เหนือกว่าซึ่งท่านยอมรับอำนาจก็คือธรรมชาติ, พระพุทธเจ้า, ความจำเป็น และประวัติศาสตร์ อันที่จริงสิ่งเหล่านี้มีความหมายอย่างเดียวกันในทัศนะของท่าน กล่าวคือ เป็นสัญญาลักษณ์ของอำนาจที่ครอบคลุมเหนือทุกสิ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่า ในบรรดาสัญญาลักษณ์เหล่านี้ ไม่มีพระมหาภัตตริย์รวมอยู่ด้วย ซึ่งอาจเป็นเพราะรัชกาลที่ ๙ ยังทรงพระเยาว์ในขณะนั้น และกษัตริย์ก็มิได้ทรงอำนาจเหนือทุกสิ่งในแผ่นดิน

ตัวอย่างเห็นได้จากข้อความที่อ้างมาแล้ว ซึ่งจอมพล ป. แนะนำให้ประชาชนดำเนินการตามนายกรัฐมนตรี ในขณะที่ญี่ปุ่นมีพระเจ้าแผ่นดินเป็นเครื่องยึดมั่น เช่นเดียวกันกับการอ้างหลักเกณฑ์ของธรรมชาติ ที่มนุษย์จำต้องกระทำการตามในการมีผู้นำ

สำหรับการยกย่องนับถือ “พระ” ตัวอย่างปรากฏในคำสั่งของ ฯพณฯ ท่านเอง^{๓๙} :

“บอกวิทยาไทยว่า เช้านี้ให้ชวนราชภูรไปวางแผนดอกไม่สักการะพระบาทสมเด็จพระปุลจอมเกล้า ณ พระบรมราชูปถัมภ์ ไม่ควรพูดว่า พุทธเจ้าหลวง เพราะจะให้ญี่ปุ่นกว่าพระพุทธเจ้าไป” (คำสั่งลงวันที่ ๒๓ ต.ค. ๒๕๔๖)

ความจำเป็น ก็เป็นตัวกำหนดเงื่อนไขในการปฏิบัติบางอย่าง และเป็นความชอบธรรมที่จะอ้างถึงมันโดยให้ความสำคัญเต็มที่ เช่น เมื่อท่าน “สร้างชาติ” เพื่อความดีร่วมอยู่ของเพื่อไทย และต่อต้านญี่ปุ่น ประวัติศาสตร์ เป็นอิสระหนึ่งที่มนุษย์ไม่อาจพันแปรได้ อย่างไรก็ต้องมนุษย์สามารถตีความประวัติศาสตร์มารับใช้ตนเองได้ เช่น ในกรณีที่หลวงวิจิตรวาทการศึกษาประวัติศาสตร์แบบชาตินิยม^{๔๐} ซึ่งเป็นการสนับสนุนนโยบาย “สร้างชาติ” ของจอมพล ป. เนื่องจาก

๓๙. อ้างใน อ. พิบูลสงคราม, เล่ม ๓, ตอน ๔, หน้า ๒๖๒.

๔๐. โปรดดู กอบเกื้อ สุวรรณทักษ์-เพียร, “การเรียนประวัติศาสตร์แบบชาตินิยม : พิจารณาหลวงวิจิตรวาทการ” วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ ๖ เล่ม ๑, ๒๕๑๔ ในบทความนี้ ผู้เขียนได้ถึงบทบาทของหลวงวิจิตรฯ ในปลูกเร้าชาตินิยมสนับสนุนนโยบายของจอมพล ป. ด้วย。

๔๑. แรมสุข นัมหนึ่ง, ใน วารสารประวัติศาสตร์, หน้า ๒๘.

อุดมการของท่านเน้นถึงความยิ่งใหญ่ของชาติที่แสดงออกมาในการขยายอาณาเขตและการพิสูจน์ความยิ่งใหญ่ของแผ่นดินในอดีต古老 เช่น บทละคร เรื่องเลือดสุพรรณ, พระราชมณู พระเจ้ากรุงชน, ศึกถลาง, เจ้าญิงแสนหวี, มหาเทวี, น่านเจ้า, อนุสาวรีย์ไทย, และอื่นๆ

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมด เรายพยายามจะแสดงแนวโน้มสองอย่าง ซึ่งเป็นพื้นฐานของอุปนิสัยแบบถืออำนาจ คือ ความปรารถนาอำนาจเหนือผู้อื่นและความต้องการจะยอมจำนนต่ออำนาจภายนอกที่แข็งแกร่งกว่า อุปนิสัยของจอมพล ป. เองก็ล้ายคลึงกับอุดมการสร้างชาติของท่าน และความคิดที่ท่านแสดงออกมาก็ได้รับการสนับสนุนจากผู้ใกล้ชิดที่อาจมีอุปนิสัยคล้ายคลึงกัน เช่น หลวงวิจิตรวาทการ อุดมการนี้ได้ถูกเสนอให้กับประชาชนที่มีโครงสร้างอุปนิสัยคล้ายคลึงกัน ซึ่งรู้สึกประทับใจและตื่นเต้นไปกับคำสอนต่างๆ งานลายเบนผู้ตามของบุคคลที่แสดงสิ่งที่พากษา รู้สึกอกรมา แต่เมื่อใช้อุดมการท่านนี้ที่พากษาพอยู่ พากษาอย่างชั่นชิงกับปฏิบัติการทางการเมืองตามอุดมการด้วย

อย่างไรก็ต้องอ่อนของโครงการสร้างชาติก็มีหลายประการซึ่งเป็นผลให้มันต้องล้มเหลวไป

พร้อม ๆ กับการหมดอำนาจของ “ท่านผู้นำ” ใน เงื่อนไขของมวลชน โครงการแบบต่าง ๆ ดำเนินรวดเร็วจนประชาชนปรับตัวตามไม่ทัน แม้ว่าคน “ไทยส่วนใหญ่ จะเป็น “ผู้ตาม” ที่ดี แต่ก็ไม่วายที่จะมาถึงภาวะหนึ่งที่ประชาชนเริ่มเบื่อหน่าย และต้องการจะปลีกตัวออกจากกรอบคำสั่งของท่านผู้นำหรือออกจากสังคมแบบใหม่ เช่นนี้ ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองและสังคมที่ทำให้ฐานะของรัฐบาลอ่อนลง^{๔๒} ยังมีข้อเท็จจริงอีกอย่างหนึ่งคือ แนวการปลูกจักรชาตินิยมของรัฐชัดเจ้งกับแนวทางปฏิบัติ ในขณะที่ประชาชนถูกอบรมให้ “คล่องชาติ” รัฐบาลกลับยืนยันให้ญี่ปุ่นมาใช้เมืองไทยเป็นสนามรบและเป็นฐานทัพ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจอันรุนแรง ติดตามมาด้วย ยิ่งนานวัน ความสงบสันติไม่แน่ใจในท่าทีของรัฐ ความเจ็บแผล และความสะเทือนใจในหมู่ประชาชนก็ยิ่งทวีมากขึ้นตามลำดับ พร้อม ๆ กับความชื่นชม “ท่านผู้นำ” เริ่มคลื่นแคลน

๔๒. เมืองไทยสมัยสังคมไม่ก่อรัฐที่ส่อง หน้า ๗๔-๗๕.

๔๓. ในคอลัมน์ “จ้าวการเมือง”，หนังสือพิมพ์ มติชน，๙ พ.ย. ๒๕๖๑，หน้า ๓，คุณไชยันต์ ปรักกิกุล ได้อ้างถึงข้อเขียนของหลวงอคุลย์ฯ ซึ่งเคยเป็นอธิบดีกรมกำราวาสัยของพล.ป. ว่า：“ข้าพเจ้า (หลวงอคุลย์ฯ) ทราบว่า หลวงวิจิราทการได้เกียร์ท่านที่ก่อเรื่องลัทธินาธิและfaschist กว่าคือย่างไร แล้วพิมพ์โรงเนียไว้ ของพล.ป. อ่าน...” นอกจากนี้ ข้อเขียนยังอ้างถึงคุณคิลิกาพของของพล.ป. ว่ามากไปญี่ปุ่น สูง ถือความคิดเห็นหรืออำนาจของท่านเป็นใหญ่ ซึ่งอาจ และอัน ๆ นอกเหนือจากการเป็นผู้รักชาติ.

๔๔. เปรียบเทียบกับการศึกษาบุคคลิกภาพของอิตเลอร์ใน E. Fromm, *Escape From Freedom*, ch. 6; *The Heart of Man* (1964).

๔๕. แรมสุข นั่นนท์, ใน วารสารประชาศาสตร์, หน้า ๑๕.

๔. บทสั้นห้าย

ถึงแม้จะเป็นการยกที่ระบุให้แน่ชัดลงไปว่า ความคิดของ ฯพณฯ ท่าน จอมพล ป. เลียนแบบมาจากลัทธิเด็ดจารณาชีช่องยิตเลอร์ หรือจากเด็ดจารณาฟاشิสม์ของมุสโลินี หรือเด็ดจารณาบอนน์ได้^{๔๓} แต่เรา ก็เห็นได้จากการศึกษาว่าท่านมีโครงสร้างอุปนิสัยแบบถืออำนาจ เช่นเดียวกับยิตเลอร์ แม้จะไม่รุนแรงเท่าก็ตาม^{๔๔} นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงแรงผลักดัน (“ความจำเป็น”) จากสถานการณ์ภายนอก เราจะพบว่ามันเป็นสัดส่วนโดยตรงกับการเพิ่มหรือลดความรุนแรงของอุดมการ และปฏิบัติการของตัวท่านเอง ตัวอย่างเห็นได้จากข้อสังเกตของแรมสุข นั่นนท์ ที่ว่า การสร้างชาติในช่วงแรกคือนั้นแต่จอมพล ป. เริ่มเป็นนายกฯ ในปี ๒๕๖๐ จนถึงเมื่อไทยเข้าร่วมสังคมกับญี่ปุ่นในต้นปี ๒๕๖๔ เป็นการปฏิวัติธรรมแบบอ่อน ๆ ส่วนในช่วงหลังต่อมาจนกระทั่งท่านลาออกจากตำแหน่งกลางปี ๒๕๖๗ เป็นการปฏิวัติธรรมแบบแข็ง^{๔๕} บางที นี่อาจแสดงว่าท่านเป็นผู้รัก

ชาติมากกว่าการยอมตามกฎหมาย นอกจากเรายังพิจารณาได้จากบทบาททางการเมืองในระยะหลังของท่านที่เป็นไปในระบบธุรกรรมนุญ ซึ่งลดความรุนแรงลงมาก กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ท่านยังสามารถควบคุมแนวโน้มทางอารมณ์ของตัวเองไว้ได้ เช่นเดียวกับความรุนแรงทางอารมณ์ของมวลชน ซึ่งอาจปลุกขึ้นมาได้ตามสภาวะเงื่อนไขบางอย่าง

ในท้ายที่สุดนี้ บางท่านอาจมีปัญหาติดค้างอยู่ว่า สภาพการณ์แบบอำนาจนิยมเข่นนั้นเกิดขึ้นอีกบ้างไหม? และมันจะเกิดขึ้นในอนาคตอีกได้ไหม? สำหรับปัญหาแรก การศึกษาลักษณะทางการเมืองการปกครองของรัฐบาลในยุคต่อมาอาจให้คำตอบที่จริงจังได้ เช่น สมัยรัฐบาลทหารของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หรือรัฐบาลพลเรือนของนายชานินทร์ กรวยวิเชียร สำหรับปัญหาหลัง เราอาจพิจารณาได้บนพื้นฐานของแนวการศึกษาของเรา บทความนิยมเสนอว่า ลักษณะนิยมเป็นปัญหาอย่างหนึ่งทางจิตวิทยา แต่เราต้องเข้าใจรตราบปัจจัยทางจิตวิทยาเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งที่ถูกบันทึกตามปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง จุดสนใจของเราก็คือ ปัญหาของตัวมนุษย์เองที่เกี่ยวกับลักษณะ ทราบได้ที่โลกรอบ ๆ ตัว คือปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ยังคงมีอยู่ คุกคามชีวิตของเข้า ทำให้เข้าอ่อนเปลี่ย แล้วไม่เบ็ดโอกาสให้กับการพัฒนาศักยภาพต่าง ๆ ของชีวิตเพื่อ

ความเป็นตัวของตัวเอง บุคคลก็อาจหันไปทางออกแบบอำนาจนิยม หันไปสู่การยึดมั่นพึงพิงที่ทำให้ตัวเองสูญเสียไป

บทบาทของอุดมการและปฏิบัติการแบบอำนาจนิยมอาจเปรียบได้กับหน้าที่ของอากรโroc ประสาท อาการดังกล่าวเป็นผลมาจากการสภาวะทางจิตวิทยาที่บุคคลไม่อาจทนทานได้ และในขณะเดียวกัน มันก็เสนอทางออกบางอย่างแก่ชีวิตด้วย อย่างไรก็ตี นั่นไม่ใช่ทางออกที่นำไปสู่ความสุขหรือความเจริญของบุคคลกิจภาพ มันยังไม่ได้แก้สภาวะที่ก่อโรคขึ้นมา ความเคลื่อนไหวของธรรมชาติมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่มีแนวโน้มจะแสวงหาทางแก้ที่น่าพอใจมากขึ้น หากเป็นไปได้จะบรรลุถึง ความเต็ดเตี่ยวและไร่องานาจของบุคคล ความปรารถนาที่จะตระหนักถึงศักยภาพต่าง ๆ ในตัวเอง สมรรถภาพในการผลิตที่เพิ่มขึ้นของระบบอุตสาหกรรมสมัยใหม่เหล่านี้ ล้วนเป็นองค์ประกอบอันเคลื่อนไหวที่เป็นพื้นฐานสำหรับความปรารถนาเสรีภาพและความสุขมากขึ้น การหลีกหนีไปสู่การยึดมั่นพึงพิงกันนั้นอาจช่วยบรรเทาความทุกข์ทรมานได้ระยะหนึ่งแต่ไม่ได้ช่วยขัดมัน ความปรารถนาเสรีภาพไม่ใช่ปัญหาทางภิปรัชญาใด ๆ แต่เป็นผลลัพธ์จากการกระบวนการเจริญของปัจจัยภาพและของวัฒนธรรม ระบบอำนาจนิยมมิได้ช่วยสนับสนุนสภาวะสำหรับการแสวงหาเสรีภาพแต่อย่างใด

สังคมไทยบ้านยังเต็มไปด้วยบุญพาหาง สังคมเศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งล้วนมีผลกระทบต่อจิตวิทยาของบุคคล หากเราไม่สามารถแก้ไขได้อย่างเป็นผล ลักษณะนิยมก็อาจเป็นทางออกของความข้องกับใจอีก

ภาคผนวก

เนื่องจากงานของเราทางอยู่บนพื้นฐานการวิเคราะห์ทางจิตวิทยา และความสมเหตุสมผลของข้ออ้างเหตุผลส่วนรวม ล้วนขึ้นอยู่กับความสมเหตุสมผลของหลักการทางจิตวิทยา ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงกลไกทางจิตวิทยาเพิ่มเติมสักเล็กน้อยเกี่ยวกับลักษณะอำนาจนิยม (Authoritarianism) การทำลาย (Destructiveness) และ อุปนัยทางสังคม (Social Character)^{๔๖}

(๑) **ลักษณะอำนาจนิยม** เป็นแนวโน้มที่จะเลิกล้มความเป็นเอกเทศ (independence) ของตัวบุคคล แล้วหดตัวเองเข้าหากับบุคคล หรือบางสิ่งภายนอกตัว เพื่อที่จะได้มาร์ช์พลังที่ตัวเองขาดแคลน เท่าที่พบ ลักษณะเช่นนี้มีสองรูปแบบแตกต่างกันคือ ความปรารถนาที่จะยอมจำนน (Submission) และการมีอำนาจเหนืออื่น (Domination) หรือเรียกตามศัพท์ก็คือ ลักษณะมาโชคิสม์ (Masochism) และชาดิสม์ (Sadism) ลักษณะทั้งสองพบได้ทั้งในคนปกติและคนเป็นโรคประสาทในระดับความเข้มข้นต่างกัน

สำหรับรูปแบบของความปรารถนาแบบมาโชคิสม์ ความรู้สึกที่ปรากว่าบุคคลที่สุดคือความรู้สึกถึงความด้อย ไร้อำนาจ ปราสาท ความสำคัญ ใน การศึกษาบุคคลที่มีความรู้สึกแบบนี้ ก็ขึ้นบ่อย ๆ พน่าว่า ในขณะเขียนนี้ ความรู้สึกเหล่านี้ (อย่างมีสติสำนึกรู้) และต้องการขัดออกไป แต่ก็มีอำนาจบางอย่างภายในตัวเข้าที่ขับดันให้เขารู้สึกด้วยหรือรู้สึกว่าตัวเองปราศจากความสำคัญ การขับดันนี้เป็นไปโดยที่เขามีรู้สำนึก คนพวคนี้จะแสดงแนวโน้มในการกดตัวเอง ทำให้ตัวเองอ่อนแอ และไม่พยายามเป็นนายหน้าสิ่งต่าง ๆ เราชอบนบุญครองที่เดียวว่า พากเขามักพิงพิงอยู่กับอำนาจอื่นภายนอกตัว ที่พิงกับคนอื่น สถาบัน ธรรมชาติ หรือ “สิ่งหนึ่งอื่นธรรมชาติ” พากเขามีแนวโน้มจะไม่รับรองตัวเอง ไม่ทำในสิ่งที่ตัวเองต้องการ แต่จะยอมจำนนต่อระบบที่ขับบังคับของพลังต่าง ๆ ภายนอก ชีวิตจะถูกมองว่าเป็นบางสิ่งที่เปลี่ยนลั่นด้วยอำนาจ ซึ่งเขามีอ่อนไหวความคุมได้ ในการณ์ที่รุนแรงเขายังมีแนวโน้มจะทำร้ายตัวเอง หรือทำให้ตัวเองเจ็บปวด ทุกข์ทรมานอีกด้วย

เนื่องจากลักษณะแบบมาโชคิสม์มักถูกมองว่าผิดปกติหรือไร้เหตุผล บุคคลจึงต้องพยายามอ้างเหตุผลกลบเกลื่อน การพิงพิงแบบมาโชคิสม์ จึงอาจปรากว่าความรักหรือความก้าดี ความรู้สึกอ่อนด้อยก็ถูกมองว่าเป็นเพียง

๔๖. จาก *Escape From Freedom*, ch. 5 and Appendix.

การแสดงออกของความบกพร่อง และความทุกข์ทรมานก็เป็นผลมาจากการณ์นี้บังคับ

แนวโน้มอีกอย่างหนึ่งที่ตรงข้ามกับแบบมา-โซซิสม์คือ แบบชาดิสม์ ซึ่งพบเสมอในอุปนิสัยประเกทเดียวกัน เพียงแต่อาจมีระดับความรุนแรงมากน้อยต่างกัน เราอาจแยกแนวโน้มแบบชาดิสม์ออกได้เป็นสามประเกทที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ประเกทแรกคือการทำให้ผู้อื่นมาพึงพิงตนและการแสดงอำนาจเหนือพวกราชอย่างไม่มีขอบเขตระหว่างเป็น “ลูกไก่ในกำมือ” อีกประเกทหนึ่งเป็นแรงกระตุ้นที่ไม่เพียงแต่ควบคุมเหนือผู้อื่นอย่างเบ็ดเสร็จเท่านั้น แต่ยังกดดัน ใช้ประโยชน์ ขโมย และฉกฉวยเอาทุกสิ่งที่สามารถ “กิน” ได้มาจากพวกราช ความปรารถนาสัมภាយถึงที่สุดที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุอย่างเช่นคุณสมบัติทางสติบัญญัติหรืออารมณ์ของบุคคล ส่วนประกอบที่สามเป็นความต้องการจะทำให้ผู้อื่นเจ็บปวดทรมาน หรือต้องการเห็นผู้อื่นทรมาน ความทรมานนี้อาจเป็นในด้านร่างกาย แต่ที่พบบ่อยๆ มักเป็นทางจิตใจ มันเป็นความกระตือรือร้นที่จะทำร้ายผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นตัวอิ่ย เสียทีวิตก หรือพอใจที่จะเห็นผู้อื่นอยู่ในสถานการณ์ที่น่าวิตก

ลักษณะแบบชาดิสม์ก็อาศัยการอ้างเหตุผลโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมันเป็นอันตรายต่อผู้อื่น มันก็แสดงตัวออกมาในรูปของความห่วงใยผู้อื่นจนเกินควร การอ้างเหตุผลที่พอกันบ่อยๆ เช่น :

“ข้าพเจ้าปกครองพวกร้าน และข้าพเจ้าทราบว่าสิ่งใดดีที่สุดสำหรับพวกร้าน ดังนั้น เพื่อผลประโยชน์ของตัวท่านเอง ท่านจึงควรทำตามข้าพเจ้าโดยไม่คิดคำน์” หรืออีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงแนวโน้มของการขาดชี้ : “ผมทำให้พวกรุณามากแล้ว พวกนี้จะได้สิ่งที่ผมต้องการจากพวกรุณานั้นเป็นการตอบแทน” ส่วนประเกทที่ก้าวร้าว มักมีการอ้างเหตุผล เช่น : “ผมถูกเข้าทำร้ายและที่ผมอยากทำร้ายเขาก็เป็นเพียงการตอบแทนเท่านั้น” หรือ “ที่ผมต้องลงมือก่อนก็เพื่อบังกันเพื่อนและตัวเอง”

เรามักจะเห็นว่าการแสดงออกของลักษณะชาดิสม์เป็นปกติธรรมดามากกว่ามา-โซซิสม์ การที่บุคคลอย่างการทำร้ายหรือควบคุมเหนือผู้อื่นนั้น แม้ว่าจะไม่ “ดี” เสมอไป แต่ก็เป็น “ธรรมชาติ” ใจจะคาดคิดบ้างว่ามีคนบางคนรื่นรมย์กับการทำร้ายตัวเอง หรือทำให้ตัวเองตกต่ำ ? หลายสิ่งที่พวกราชมา-โซซิสม์ต้องการจึงมักถูกทำให้อ่อนลง “ในเชิงศีลธรรม” : “แพ้เป็นพระ ชนะเป็นมาร”

แม้ว่าความปรารถนาแบบชาดิสม์และมา-โซซิสม์จะดูต่างกันเป็นตรงข้าม แต่ทั้งสองก็เกิดจากพื้นฐานเดียวกันโดยที่บุคคลไร้สำนึก พื้นฐานนี้คือ การยึดมั่นพิงกัน (Symbiosis) ซึ่งหมายถึงการรวมตัวของเข้ากับผู้อื่น (หรือกับอำนาจภายในตัว) ในลักษณะที่ทำให้เติ่งโตใหญ่ต่างก็สูญเสียเอกภาพของตัวเอง และทำให้ทั้งสองฝ่ายต้องพึ่งพิงกันและกันอย่างเบ็ดเสร็จ คนที่

เป็นชาดิสม์ก็ต้องการ “คู่” (ผู้อื่นหรือสิ่งอื่น) ของเข้า พอ ๆ กับที่คุณที่เป็นมาโซคิสม์ต้องการของเข้า ในทางสองกรณี ความเป็นตัวของตัวเอง ได้สูญเสียไป อย่างไรก็ได้ ในคนปกติ ความประรรณทางสองแบบอาจแสดงออกอย่างไม่เด่นชัด

ทั้งลักษณะชาดิสม์และมาโซคิสม์เป็นส่วนสำคัญของ “อุปนิสัยแบบถืออำนาจ” (Authoritarian Character) เพราะมันเกี่ยวข้องกับทัศนคติที่บุคคลมีอำนาจหน้าที่ (Authority) บุคคลยกย่องอำนาจหน้าที่และมีแนวโน้มจะยอมจำนนต่อมัน แต่ในขณะเดียวกัน เขายังต้องการจะเป็นตัวอำนาจนั้นเสียเองโดยมีผู้อ่อนยอมจำนนต่อเขา “อำนาจหน้าที่” ในที่นี้หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างเป็นระดับชั้น เพราะจะเห็นผู้ที่อยู่เหนือและต่ำกว่า ลักษณะเช่นนี้จึงสอดคล้องกับระบบอำนาจนิยม

(๒) การทำลาย ความประรรณแบบชาดิมาโซคิสม์ มักประกอบผสานไปกับการทำร้ายด้วยอย่างไรก็ได้ เราต้องแยกทางสองออกจากกัน การทำลายมีข้อแตกต่างอย่างไป เนื่องจากมันมิได้มุ่งหมายที่การยึดมั่นเพียงกัน ไม่ว่าจะเป็นในฐานะผู้กระทำหรือผู้ถูกกระทำ แต่มันมุ่งไปที่การทำลาย “เป้า” (object) ของมัน ซึ่งอาจเป็นวัตถุ บุคคลอื่น หรือแม้แต่ตัวเอง รากฐานของมันอยู่ในการที่บุคคลไม่อาจทนทานกับการแยกตัว (Alienation) และความรู้สึกไร้อำนาจซึ่งนำไปสู่ความ

วิตกกังวลอย่างรุนแรง เราสามารถหลีกหนีความรู้สึกไร้อำนาจของตัวเองเมื่อเปรียบกับโลกภายนอก ด้วยการทำลายมันเสีย แนะนำอน่าว่าหากเราทำได้สำเร็จ เราเกี้ยงคงโดดเดียวและอยู่ในสภาพแยกรัวตัวหันเดิม แต่การแยกตัวของราคราเวน เป็นสิ่งที่ “วิเศษ” เพราะเราจะไม่ต้องถูกบีบคนจากอำนาจอันยิ่งใหญ่ของสิ่งต่าง ๆ ภายนอกตัวอีกต่อไป การทำลายเช่นนี้เป็นหนทางสุดท้ายหรือเป็นความพยายามอย่างจน ตรอกก็จะช่วยให้ตัวเองอดพ้นจากการถูกบีบคน ในขณะที่ชาดิสม์มุ่งหมายจะเข้าร่วมกับสิ่งภายนอก แต่การทำลายจะหมายขัดมัน ชาดิสม์มีแนวโน้มที่จะเสริมพลังของบุคคลผู้โดดเดียวด้วยการเข้าควบคุมเห็นผู้อื่น แต่การทำลายจะเสริมพลังด้วยการทำลายตัวของตัวเอง ซึ่งเป็นสาเหตุของการถูกบีบคน

หากเราสร้างเกตความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม เราจะพบปริมาณการทำลายนี้ในระดับหนึ่งทั่ว ๆ ไป แต่ส่วนใหญ่แล้ว มากไม่สำนึกถึงและมักมีการอ้างเหตุผลต่างๆ นานามากกลบเกลื่อนอันที่จริงแทบจะไม่มีอะไรเลยที่ไม่ถูกใช้มาเป็นข้ออ้างเหตุผลเพื่อการทำลาย ไม่ว่าจะเป็นความรัก หน้าที่ มโนธรรม ความรักชาติ และอื่น ๆ ล้วนถูกใช้ในรูปปัลลmomแปลง เพื่อการทำลายผู้อื่นหรือแม้แต่ตัวเอง อย่างไรก็ได้ เราต้องแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างแนวโน้มของการทำลายสองประเภทที่ต่างกัน มีแนวโน้มของการทำลายซึ่งเป็นผลมาจากการณ์บางอย่างโดยเฉพาะ

เช่น ปฏิกริยาตอบโต้สิ่งที่จะทำร้ายตัวเราร้ายหรือผู้อื่นหรือทำลายบุณภาพหรือตอบโต้ต่อความคิดที่จะก่อให้เกิดความพินาศ เช่นนั้น การทำลายประเททนี้เป็นเรื่องธรรมชาติและจำเป็นต้องมาควบคู่กับการยืนยันรับรองชีวิตของเรารอง

แต่การทำลายประเททที่เราพูดกันถึงนี้ ไม่ใช่ลักษณะการเป็นปฏิบัติแบบมีเหตุผลหรือแบบ “ปฏิกริยา” ดังกล่าว แต่เป็นแนวโน้มที่มีอยู่ในตัวบุคคลและครอบครองโอกาสที่จะแสดงออกมา หากไม่มีเหตุผลที่เป็นกลาง (ปรนัย) เพียงพอสำหรับการแสดงออกของการทำลายเช่นนี้ เราจะบอกว่าบุคคลนั้นเจ็บป่วยทางสมองหรืออารมณ์ (ถึงแม้ว่าตัวเขาเองจะสร้างข้ออ้างเหตุผลบางอย่างมากับคนอื่นบ่อย ๆ ก็ตาม) อย่างไรก็ได้ ในกรณีส่วนมาก ตัวกระตุ้นเพื่อการทำลายมักจะอ้างเหตุผลในทำนองที่มีคนอื่นหรือกลุ่มสังคมบางกลุ่มที่เน้นที่เห็นพ้องด้วย และด้วยเหตุนี้ มันจึงกลายเป็น “เรื่องจริง” เนพะสำหรับคนกลุ่มนั้น แต่เบื้องของการทำลายที่ไร้เหตุผลและข้ออ้างที่เลือกเบนนี้ ยังมีความสำคัญเป็นอันดับรอง เพราะตัวกระตุ้นเพื่อการทำลายเป็นพลังปรารถนาอย่างหนึ่งภายในตัวบุคคล และมันมักประสบความสำเร็จในการหาเป้าหมายอย่างเสมอ และถ้าสิ่งอื่นหรือบุคคลอื่นไม่อาจถูกมาเป็นเป้าของการทำลายของเข้าได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ตัวเขาก็อาจจะถูกเปลี่ยนเป้าได้ง่าย ๆ เมื่อเกิดสภาพเช่นนี้ขึ้นในระดับรุนแรง ผลที่ตามมาก็จะเป็นความเจ็บป่วยทางกายหรือแม้แต่ความพิการถาวรสิ่งที่จะฆ่าตัวตาย

(๓) อุปนิสัยทางสังคม ในบทความเข้าใจนั้น เราได้กล่าวถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทางสังคม เศรษฐกิจ จิตวิทยา และอุดมการ ด้วยการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ช่วงหนึ่ง พื้นฐานทางทฤษฎีอย่างหนึ่งของเราคือความเข้าใจเรื่องอุปนิสัยทางสังคม ซึ่งจะอธิบายโดยย่อในที่นี้

ในการศึกษาปฏิกริยาทางจิตวิทยาของกลุ่มสังคม เราต้องเข้าใจโครงสร้างอุปนิสัยของบรรดาสมาชิกในกลุ่มซึ่งหมายถึงบุคคลหลาย ๆ คนรวมกัน อย่างไรก็ได้ เรามิได้สนใจลักษณะเฉพาะที่แต่ละคนมีแตกต่างกัน หากแต่สนใจในโครงสร้างอุปนิสัยส่วนที่บรรดาสมาชิกส่วนมากของกลุ่มมีอยู่ร่วมกัน เราเรียกอุปนิสัยนี้ว่า อุปนิสัยทางสังคม (Social Character) แน่นอนว่ามันต้องมีความเฉพาะเจาะจงน้อยกว่าอุปนิสัยส่วนตัว อุปนิสัยทางสังคมประกอบด้วยสันดานที่เด่น ๆ บางอย่าง ซึ่งเป็นแก่นของโครงสร้างอุปนิสัยของสมาชิกส่วนมากของกลุ่ม ที่พัฒนาขึ้นมาในฐานที่เป็นผลจากประสบการณ์ ที่พัฒนาขึ้นมาในฐานที่เป็นผลจากประสบการณ์ ของคนในกลุ่ม ถึงแม้จะปรากฏ “การเบี้ยงเบน” ของคนที่มีโครงสร้างอุปนิสัยผิดแยกออกจากไปอยู่เสมอ แต่ก็เป็นการผันแปรจากแก่นอนนี้ ซึ่งเกิดจากบุจฉัย “พิเศษ” ต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดรวมถึงประสบการณ์ชีวิตที่แต่ละคนมีต่างกัน ถ้าเราต้องการจะเข้าใจคนๆ หนึ่งอย่างเต็มที่ บรรดาบุจฉัยที่แตกต่างเหล่านี้ก็สำคัญมาก แต่ถ้าเราต้องการเข้า

ใจว่าพลังงานของมนุษย์ปรับตัวที่ทาง แล้วปฏิบัติ การอย่างไรในฐานะที่เป็นพลังสร้างสรรค์ใน ระบบเบี่ยงทางสังคม เราก็ต้องหันมาสนใจเรื่องอุปนิสัยทางสังคม

แนวคิดเรื่องอุปนิสัยทางสังคมเป็นกุญแจสำคัญในการเข้าใจกระบวนการทางสังคม อุปนิสัยเป็นรูปแบบเฉพาะซึ่งพลังงานของบุคคลจะถูกปรับหรือดัดแปลงให้เป็นไปตามการปรับตัวเชิงเคลื่อนไหว (Dynamic Adaptation) ของความต้องการเพื่อให้เข้ากับรูปแบบการดำรงชีวิต หรือโครงสร้างของสังคม (ในมุมกลับ อุปนิสัย ก็จะเป็นตัวกำหนดการคิด, รู้สึก, และกระทำของบุคคลด้วย) การเปลี่ยนแปลงของสภาวะเงื่อนไขทางสังคมย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของอุปนิสัยทางสังคม ก่อวิเคราะห์ ก่อให้เกิดความต้องการและความวิตกกังวลแบบใหม่ๆ ขึ้น ความต้องการแบบใหม่เหล่านี้จะก่อให้เกิดความคิดใหม่ๆ ทำให้มนุษย์ต้องยอมรับมัน ในมุมกลับ ความคิดใหม่ๆ เหล่านี้จะทำให้อุปนิสัยทางสังคมแบบใหม่มีความหนักแน่นและเข้มข้นขึ้น และเป็นตัวกำหนดการกระทำการของบุคคล จึงกล่าวได้ว่า สภาวะทางสังคมมีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์ทางอุดมการโดยตัวกลางคืออุปนิสัย แต่อุปนิสัยก็ได้เป็นเพียงผลของการปรับตัวอย่างเฉื่อยชาให้เข้ากับสภาวะทางสังคม มันเป็นการเคลื่อนไหวปรับตัวบนพื้นฐานของปัจจัยหลายอย่างที่มีแฝงอยู่ใน

ตัวมนุษย์ ในฐานะที่เป็นผลจากการทางประวัติศาสตร์

เราอาจกล่าวสั้นๆ ได้ว่า อุปนิสัยทางสังคมรับเอาความจำเป็นต่างๆ ภายนอกเข้ามาไว้ภายในตัว และควบคุมเห็นยังไง พลังงานของมนุษย์ไปในทางที่สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจและสังคมมันเป็นผลจากการปรับตัวของธรรมชาติมนุษย์ให้เข้ากับสภาวะทางสังคม-เศรษฐกิจ และมีแนวโน้มจะดำเนินสภาพเช่นนี้เอาไว้

กระบวนการศึกษาในบทบาทสำคัญต่ออุปนิสัยทางสังคม เนื่องจากการศึกษามีหน้าที่ทางสังคมคือช่วยเสริมให้บุคคลทำหน้าที่ได้เหมาะสมกับบทบาทที่เข้าต้องแสดงในสังคม หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ เป็นการปรับอุปนิสัยของเข้าให้เข้ากับอุปนิสัยทางสังคมได้อย่างใกล้เคียงที่สุด ทำให้ความปรารถนาของเขาสามารถไปด้วยกันได้กับความจำเป็นของบทบาททางสังคม ระบบการศึกษาของทุกสังคมจะทำหน้าที่นี้ บทบาทของครoubครัวซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในระบบการศึกษา ส่วนรวม ก็เป็นเช่นเดียวกันเมื่อพิจารณาว่าครoubครัวเป็นตัวแทนทางจิตวิทยาของสังคม พ่อแม่ไม่เพียงแต่แสดงแบบแผนการศึกษาของสังคมให้กับเด็กเท่านั้น แต่ยังแสดงอุปนิสัยทางสังคมของชุมชนหรือชนชั้นอุปนิสัยทางบุคคลิกภาพด้วย

นี่คือหลักการที่เราใช้อธิบายจิตวิทยาของระบบอำนาจในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ชนชั้นกลางจะต้องได้มีปฏิกริยาต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม – เศรษฐกิจ โดยเป็นไปตามลักษณะอุปนิสัยของพวกเข้าคือความปรารถนาแบบชาโได-มาโซคิสม์ อุดมการสร้างชาติสามารถตอบสนองและดึงดูดอุปนิสัยแบบนี้ และมันได้กลายเป็นพลังอันทรงประทับใจในการสนับ-

สนับนอุดมการนน เรายังเห็นว่า เมื่ออาชญากรรมสังคมหรือชนชั้นหนึ่งถูกภาวะทางสังคม–เศรษฐกิจบีบคั้น มันจะตอบสนองหงในทางจิตวิทยาและทางความคิด (อุดมการ) และการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิทยาที่เกิดจากปฏิกริยานี้จะช่วยผลักดันกระบวนการทางสังคมตามแนวทางของมันด้วย

หนังสือออกใหม่

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การบริการสินทรัพย์ธุรกิจ

ชูครี รุ่งโรจนารักษ์

ทัศนีย์ ตันติวุฒิ

๒๗๙ หน้า ๕๕ บาท

การจัดข้อและการบริหารพัสดุ

สุมนา อุปัช

๒๘๕ หน้า ๕๕ บาท

สั่งซื้อได้จากศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โทร. ๐๒-๖๑๑๑ ถึง ๙ ต่อ ๒๗๑